

Eesti rahwa
Kasuline Kalender
1881

o o s t a p ä ä l e.

Tartus.

Trükitud G. Laakmanni kulu ja kirjadega.

Cesti rahwa

Kasuline Kalender

1884

aasta tarwis pärast meie Issanda Jeesuse Kristuse sündimist.

Sel aastal on 365 päewa.

Tartus, H. Laakmanni kirjadega trükitud.

Märkide seletus.

- Noor: kuu. ● Esimene weerand.
 ● Täis: kuu. ● Viimne weerand.

P. püha. — hom. hommilul. — e. l. enne lõunat. —
 m. ja ' minut. — p. pärast ehk päew. — õht. õhtul. —
 p. l. pärast lõunat. — k. kell. — t. tund.

Päewa- ja kuu-warjutused.

Sel aastal warjutatakse päewa faks forda ning kuud faks forda:

Esimene, jausit päewa warjutus on 15. Mail, mis Tartus mitte näha ei ole.

Teine, ringwormiline päewa warjutus on 9. Novembril, mis Tartus mitte näha ei ole.

Esimene, täieline kuu warjutus on 31. Mail, mis Tartus mitte näha ei ole.

Teine, jausit kuu warjutus on 23. Novembril, mis Tartus näha on, ja allustab kellu 5, 14 minutit pärast lõunat.

Näandaw täht Merkur lähäb päikesse eest mööda 26. Oktobril, mis aga Tartus mitte näha ei ole.

Nasta jagude muntmised.

- 1) Kewade alustab 8. Märzil k. 1, 1 m. p. l.
- 2) Suwi alustab 9. Juunil k. 9, 15 m. e. l.
- 3) Sügise alustab 10. Septembril k. 11, 37 m. õht.
- 4) Talw alustab 9. Dezembril k. 5, 47 m. p. l.

Sündinud asjade aja-arw.

Maa-ilma loomisest arwatakse	5850 aast.
Kristuse sündimisest	1881 —
Tartu ehitamisest	851 —
Tallinna ehitamisest	662 —
Raamatu-trükkimise üleswõtmisest	441 —
Lutheruse õige usu üleswõtmisest	364 —
Peterburgi linna ehitamisest	178 —
Wene riigi walitsuse alustusest meie maal ...	171 —
Suure kooli alustusest Tartus	79 —
Rõuge-panemise hakatusest	78 —
Prantsuse Wene maale tulemisest ja Moskwa linna põlemisest	69 —
Meie K. H. Aleksandri II. walitsuse hakatusest	26 —

Sel aastal näitab tunnipäät.

1. Januaril 9 minutit tunnikellast tagasi.
1. Februaril 15 min. — —
1. Märzil 10 minutit — —
1. Aprillil tunnikellaga ühte.
1. Mail 4 minutit tunnikellast ette.
1. Juunil tunnikellaga ühte.
1. Juulil 5 minutit tunnikellast tagasi.
1. Augustil 5 minutit — —
1. Septembril 4 minutit tunnikellast ette.
1. Oktobril 14 minutit — —
1. Novembril 15 min. — —
1. Dezembril 6 min. — —

Kaks ristifest (**) nädala päewa arwu numbri ees tähendawad, et on firifus ehk kroonu-püha, mis firifus pühitsetakse; üks ainus (*) tähendab, et on mälestuse p., mis firifus ei pühitseta, aga mil kohut ja kooli ei peeta.

Uasta algamine.

Januar.

1.
Uuel aastal rõõmus ole,
Et weel elus oled sa:
Eht küll elu wähest kole,
Wähest magus on ta ka.

Sel kuul on

Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
Rääri p.	Kristuse ümbertõikamisest.	kuul. 2, 21.
**1 Reljap.	Rääri päew.	Paras külm.
2 Reede	Abel, Set	
3 Laup.	Enof	☾ 1, 21' p. l.
Püha p. Rääri p.	Jeesus põgeneb Egiptuse maalt. Mat. 2, 13—29.	
4 Pühap.	Metusala	
5 Esmasp.	Simeon	Selged ilmad.
**6 Teisip.	3 Kuninga p.	
7 Keisnäd.	Melchior	Tuuline.
8 Reljap.	Errart	
9 Reede	Kaspar	Luisfab.
10 Laup.	Paawli päew.	
1. Püh. p. 3. Kun. p.	12 aastane Jeesus templis. Luuk. 2, 41—52.	
11 Pühap.	Higinius	☾ 10, 35' e. l.
12 Esmasp.	Rein	
13 Teisip.	Hilarius	Lume sadu.
14 Keisnäd.	Robert	
15 Reljap.	Felix	Heitlik ilm.
16 Reede	Erdmann	

31 päewa.

Rääri = kuu.

17 Laup.	Tõnise päew.	Selge
2. Püh. p. 3 Kun. p.	Pulmad Kaana linnas. Joann. 2, 1—11.	
18 Pühap.	Efraim	☾ 2, 35' homm.
19 Esmasp.	Sara	ja
20 Teisip.	Fab. Sebast.	käre külm.
21 Keisnäd.	Agnes	
22 Reljap.	Vincent	Heitlik ilm.
23 Reede	Emerentia	
24 Laup.	Timotheus	Päewa paiste.
3. Püh. p. 3 Kun. p.	Pidatitõbine ja pämehe sulane. Mat. 8, 1—13.	
25 Pühap.	Paawli ümb.	☾ 2, 41' homm.
26 Esmasp.	Hans	ja ilm on
27 Teisip.	Chrysostomus	niiske.
28 Keisnäd.	Kaarel	
29 Reljap.	Samuel	Lume sadu.
30 Reede	Ludovica	
31 Laup.	Polykarpus	Pehmed ilmad.

1 Januaril tõuseb päike: k. 8, 43 m., läh. alla: k. 3, 36 m.
11 — — — — — 8, 27 — — — — — 3, 57 —
21 — — — — — 8, 8 — — — — — 4, 21 —

2.

Tuul ja torm nüüd wäljas ula
Puisstab räitsakat ja lund
Süda, mis ei iial süla,
Puisstab ümber külma und.

Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
------------------------------	--------	---------------------------

4. Püh. p. 3 Kuu. p. Jeesus ähwardab tuult ja merd. Matt. 8, 23—27.

1 Pühap.	Brigita	
*2 Esmasp.	Küünla p. Maarja p.	☾ 8, 11' hom.
3 Teisip.	Hanna	
4 Keisnäd.	Beronika	Paras talwe
5 Neljap.	Ugate	ilm.
6 Reede	Doora	
7 Laup.	Rikard	Lumesadu.

9. p. e. Krist. ülest. p. Tõdtegiad wiinamäel. Mat. 20, 1—16.

8 Pühap.	Salomon	
9 Esmasp.	Apollonius	☾ 9, 17' õhto.
10 Teisip.	Paulina	Luisfab.
11 Keisn.	Eüphrosyna	
12 Neljap.	Karolina	Külmetab.
13 Reede.	Beeninga	
14 Laup.	Valentin	Lumesadu.

8. p. e. Krist. ülest. p. Külwajast. Luut. 8, 4—15.

15 Pühap.	Israël	Kange külma.
-----------	--------	--------------

16 Esmasp.	Juula	☾ 1, 20' p. l.
17 Teisip.	Constantia	
18 Keisnäd.	Concordia	Tuuline.
**19 Neljap.	Susanna Keisri h. troni p.	
*20 Reede	Eücharius	} Wõi nädal.
*21 Laup.	Ellu	
		Paras külma. Selge.

Paastu Pühap. Kristuse kannatamifest. Luut. 18, 31—43.

22 Pühap.	Peetri päew	
23 Esmasp.	Jobst	☾ 9, 49' õhto.
24 Teisip.	Madise p.	Külmetab.
25 Keisnäd.	Wastla päew	
26 Neljap.	Tuha päew	Pehme tuul.
**26 Neljap.	Restor	
27 Reede	Trooni pär. sündimise päew.	
28 Laup.	Claudius	Sulla ilm.
	Justus	

1 Februaril tõuseb päike: k. 7, 41 m., läh. alla: k. 4, 50 m.

11	—	—	—	7, 15	—	—	—	5, 14	—
21	—	—	—	6, 47	—	—	—	5, 38	—

3.

Kewadised marud tuuled,
Kas neid wäljal, õues ja
Ehf ka rahwa elus kuuled,
Eks nad ärkusi tähenda?

Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
1. Pühap. paastus. Kristust kiusatakse. Mat. 4, 1—11.		
1 Pühap.	Albinus	Ilm läheb ☉ 0, 24' homm. (1. Kwatember.) külmemaks.
2 Esmasp.	Lowisa	
3 Teisip.	Kunifunda	
*4 Keisnäd.	Palwe päew	
5 Neljap.	Meeta	
6 Reede	Gotwrid	
7 Laupäew	Perpetua	
2. Pühap. paastus. Kananea-maa naene. Mat. 15, 21—28.		
8 Pühap.	Eüprian	Lume sadu ☉ 5, 17' homm. ja tuisku.
9 Esmasp.	Prudentius	
10 Teisip.	Jenni	
11 Keisnäd.	Konstantin	
12 Neljap.	Gregor	
13 Reede	Ernst	
14 Laup.	Mathilde	

3. P. paastus. Kristus ajab kurja waimu wälja. Luuk. 11, 14—28.

15 Pühap.	Eugus	Paras külm.
16 Esmasp.	Gabriel	

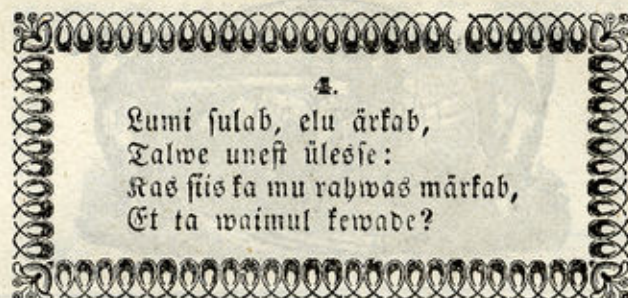

17 Teisip.	Truuta	☉ 0, 19' homm.
18 Keisnäd.	Patricius	
19 Neljap.	Joosep	
20 Reede	Rupert	Pehme tuul.
21 Laupäew	Benedikt	

4. P. paastus. Kristus sööb 5000 meest. Joann. 6, 1—15.		
22 Pühap.	Raphael	Põld lähäb paljaks.
23 Esmasp.	Leowil	
24 Teisip.	Rafimir	☉ 5, 42' p. l. Heitlik ilm.
*25 Keisn.	Paasto Maarja p.	
26 Neljap.	Manuel	
27 Reede	Kustaw	Udune.
28 Laup.	Gideon	

5. P. paastus. — Teesust wisatakse kiwidega. Joan. 8, 46—59.		
29 Pühap.	Wilipa	Päewa paiste.
30 Esmasp.	Adonis	
31 Teisip.	Toots	

1 Märzil tõuseb päike: k. 6, 25 m., läh. alla: k. 5, 56 m.
11. — — — — — 5, 57 — — — — — 6, 19 —
21. — — — — — 5, 28 — — — — — 6, 42 —

Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
1 Keßnäd.	Teodora	☉ 1, 37' p. l. Wahel sadab wihma.
2 Neljap.	Teodosia	
3 Reede	Ferdinand	
4 Laup.	Ambrosius	

6. p. paastus. — Kristuse sisesõitmisest. Mat. 21, 1—9.

**5 Pühap.	Palmi puude p.	☉ Jõed lagunewad. Pehme tuuline
6 Esmasp.	Eölestin	
7 Teisip.	Aaron	
8 Keßnäd.	Liborius	
**9 Neljap.	Suur Neljap.	☉ 11, 25' e. l. ilm.
**10 Reede	Suur Reede	
11 Laup.	Hermann	

Eihawete Püha. — Kristuse ülestõusmisest. Mark. 16, 1—8

**12 Pühap.	1. Eihawõtte p.	Heitlikud ilmad.
**13 Esmasp.	2. Eihawõtte p.	
*14 Teisip.	Eiburtius	
*15 Keßnäd.	Obadias	

*16 Neljap.	Karissus	☉ 0, 12' p. l. Kaunis soe ilm.
**17 Reede	Kuudolhw Keisri herra sünd. p.	
*18 Laup.	Walerian	

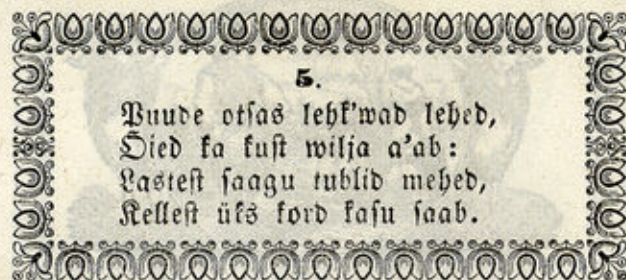
1. p. p. ülest. p. — Kinnipandub ußest. Joann. 20, 19—31.

19 Pühap.	Simon	☉ Död on wilud.
20 Esmasp.	Sulpitius	
21 Teisip.	Siim	Räntsakas.
22 Keßnäd.	Eajus	
23 Neljap.	Jüri päew	☉ 0, 31' p. l.
24 Reede	Albert	
25 Laup.	Markuse päew	

2. p. p. ülest. p. — Hea karjane. Joann. 10, 12—16.

26 Pühap.	Etselias	☉ Pääwa paiste. Wagane ilm.
27 Esmasp.	Anastasiuð	
28 Teisip.	Eheresia	
29 Keßnäd.	Raimund	
30 Neljap.	Erastuð	

1. Aprilil tõuseb päike: E. 4, 57 m., läh. alla: E. 7, 7 m.	
11. — — — — — 4, 30 — — — — — 7, 29 —	
21. — — — — — 4, 4 — — — — — 7, 51 —	

5.
 Buude otsas lehk'wad lehed,
 Sied ka kust wilja a'ab:
 Easteft saagu tublid mehed,
 Kellest üks ferd kasu saab.

Rändalad ja nädala päevad.	Nimed.	Ruu ja ilma muutmised.
1 Reede	Wolbri päew	8. fu.
2 Laup.	Sigismund	☉ 0, 11' homm.

3. p. p. ülest. p. — üürilise aea pärast. Joann. 16 16—23.

3 Pühap.	† leidmise p.	nädal.	Ilmad lähewad
4 Esmasp.	Lorentina	7. fu.	soojemaks.
5 Teisip.	Gottward	7. fu.	
6 Keisnäd.	Dietrich	7. fu.	
7 Neljap.	Zetta	7. fu.	
8 Reede	Laus	7. fu.	☉ 4, 54' p. l.
*9 Laup.	Rigula päew	7. fu.	

4. p. p. ülest. p. — Kristuse äraminemiseft. Joann. 16, 5—15.

10 Pühap.	Kordian	nädal.	Döfel külmetab.
11 Esmasp.	Panfratius	6. fu.	
12 Teisip.	Nero	6. fu.	Lehed
13 Keisnäd.	Servatius	6. fu.	näitawad ennast.
14 Neljap.	Kristjan	6. fu.	
15 Reede	Sophia	6. fu.	Wilu wihm.
16 Laup.	Peregrinus	6. fu.	☉ 1, 23' homm.

5. p. p. ülest. p. — Sigest palumiseft. Joann. 16, 23—30.

17 Pühap.	Herbert	nädal.	Selge ilm.
18 Esmasp.	Cerif	5. fu.	
19 Teisip.	Philipp	5. fu.	Luuline
20 Keisnäd.	Pilla	5. fu.	
*21 Neljap.	Laewa minem.	5. fu.	ja wilu wihm.
22 Reede	Mili	5. fu.	
23 Laup.	Leontine	5. fu.	

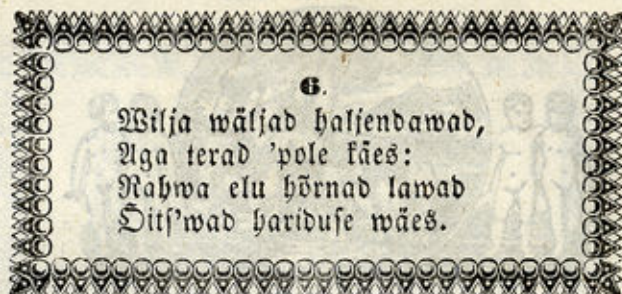
6. p. p. ülest. p. — Rõemustaja. Joann. 15, 26, 27, 16, 1—4.

24 Pühap.	Esther	nädal.	☉ 5, 7' homm.
25 Esmasp.	Urbani päew.	4. fu.	
26 Teisip.	Eduard	4. fu.	Ilusad
27 Keisnäd.	Eudolph	4. fu.	juwe ilmad.
28 Neljap.	Willem	4. fu.	
29 Reede	Maksimilian	4. fu.	Lõmning hakkab
30 Laup.	Wigand	4. fu.	õitsma.

Neli pühi. — Pühast Waimust. Joann. 14, 23—31.

**31 Pühap. | Neli pühi | ☉ 8, 44' homm.

1. Mail tõuseb päike: E. 3, 41 m., läh. alla: E. 8, 13
11 — — — — 3, 24 — — — — 8, 32
21. — — — — 3, 7 — — — — 8, 51

Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutused.
**1 Esmasp.	Teine Pühä	Selged ilmad. (2. Kwatember.) Wäga soe ilm. ☾ 11, 6' õhtu.
*2 Teisip.	Emma	
3 Keisnäd.	Eisu	
4 Neljap.	Friderika	
5 Reede	Bonifaciüs	
6 Laup.	Artus	

Kolmainu Jumala P. — Jeesus ja Nikodemus. Joann. 3, 1—15.

7 Pühap.	Lukretsia	nädal.	Pilwine.
8 Esmasp.	Medardus		
9 Teisip.	Bertram	2. kühwi	Suw. h. k. 9, hom.
10 Keisnäd.	Flavius		
11 Neljap.	Barnabas		
12 Reede	Eiina		
13 Laup.	Tobias		

1. p. p. 3. a. J. P. — Nikas mees ja Laatsarus. Luuk. 16, 19—31.

14 Pühap.	Letloff	näd.	☉ 3, 51' p. l.
15 Esmasp.	Wiidu		

16 Teisip.	Justina	1. kühwi	Palawad ilmad. Müristamine ja wihmasadu.
17 Keisnäd.	Nikander		
18 Neljap.	Homer		
19 Reede	Kert		
20 Laup.	Florian		

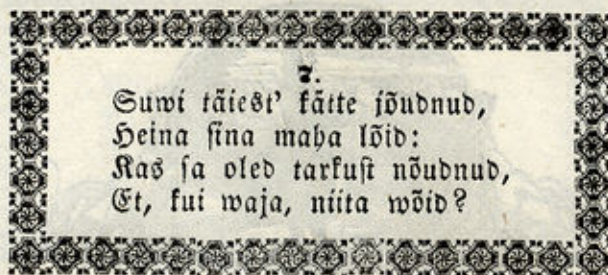
2. p. p. 3. a. J. P. — Suurest õhtu tõdamaeest. Luuk. 14, 16—24.

21 Pühap.	Rahel	näd.	☉ 7, 3' p. l.
22 Esmasp.	Eit		
23 Teisip.	Basilius	Selge ilm.	Ilusad suwe
**24 Keisnäd.	Jaani päew		
25 Neljap.	Wiiu		
26 Reede	Jeremias		
27 Laup.	7 magaja päew		

3. p. p. 3. a. J. P. — Krahadunud lambast. Luuk. 15, 1—10.

28 Pühap.	Josua	ilmad.	☉ 4, 1' p. l.
*29 Esmasp.	Peetri Paawl. päew		
30 Teisip.	Paawli mälet. päew		

1. Juuni tõuseb päike: k. 2, 58 m., läh. alla: k. 9, 5 m.
11. — — — 2, 57 — — — 9, 9 —
21. — — — 3, 5 — — — 9, 5 —

Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
1 Keßnäd.	Theobald	Ilm lähäb
2 Neljap.	Heina, Maarja p.	
3 Reede	Kornelius	wihmale.
4 Laup.	Ulrik	

4. p. p. 3. a. J. p. — Olge armulised. Kuul. 6, 36—42.

5 Pühap.	Anselm	
6 Esmasp.	Norbertus	☾ 7, 21' homm.
7 Teisip.	Demetrius	
8 Keßnäd.	Kilian	Heitlikud ilmad.
9 Neljap.	Annika	
10 Reede	7 wennaste päew	
11 Laup.	Emmeline	Udune.

5. p. p. 3. a. J. p. — Rohkest kala-saagist. Kuul. 5, 1—11.

12 Pühap.	Hindrik	Kaunis soe.
13 Esmasp.	Mareti päew	
14 Teisip.	Bonavent	☉ 7, 6' homm.
15 Keßnäd.	Apostl. lahkum.	
16 Neljap.	Hermina	Wihmasadu.

17 Reede	Alegius	Riisked ilmad.
18 Laup.	Rosina	

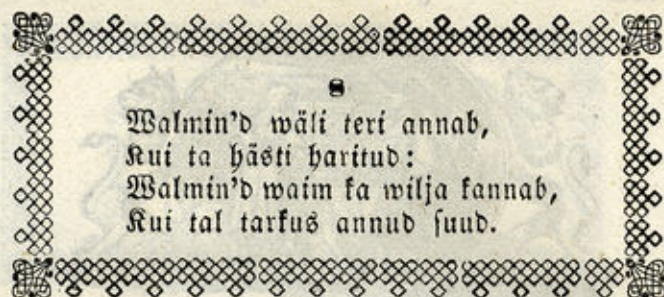
6. p. p. 3. a. J. p. — Wariseribe õigusest. Mat. 5, 20—26.

19 Pühap.	Haraldus	Wilu tuul.
20 Esmasp.	Elias	
21 Teisip.	Daniel	
22 Keßnäd.	Maria Magd. p.	☾ 6, 30' homm.
23 Neljap.	Udelheid	
24 Reede	Christina	Soojad ja
25 Laup.	Jakobi päew	

7. p. p. 3. a. J. p. — 4000 mehe söötmisest. — Mark. 8, 1—9.

26 Pühap.	Anna	felged ilmad.
27 Esmasp.	Martha	
28 Teisip.	Pantolon	☉ 10, 54' õht.
29 Keßnäd.	Olewi päew	
30 Neljap.	Rosalie	Müristab.
31 Reede	Christfried	

1. Juulil tõuseb päike: k. 3, 18 m., läh. alla: k. 8, 55 m.
11. — — — — — 3, 36 — — — — — 8, 39 —
21. — — — — — 3, 56 — — — — — 8, 17 —

Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
------------------------------	--------	---------------------------

1 Laup. | Peetri wang. ol. | Heitlif.

8. p. p. 3. a. J. p. — Wale-prophetitest. Mat. 7, 15—23.

2 Pühap.	Hannibal	Kange tuul.
3 Esmasp.	August	
4 Teisip.	Dominicus	☾ 6, 45' õhtu.
5 Keisnäd.	Dswald	
*6 Neljap.	Krist. äraselet. p.	Segane.
7 Reede	Tõnu	
8 Laup.	Gottlieb	Päewa paiste.

9. p. p. 3. a. J. p. — Ülekohtusest majapidajast. Luuk. 16, 1—9.

9 Pühap.	Romanus	
10 Esmasp.	Lauritsa p.	Selge ja soe.
11 Teisip.	Olga	
12 Keisnäd.	Klara	☉ 10, 33' õht.
13 Neljap.	Made	
14 Reede	Eusebius	Natuke wihma.
*15 Laup.	Rukk. Maar. p.	

10. p. p. 3. a. J. p. — Jerusalemma äraritmistest. Luuk. 19, 41—48.

16 Pühap.	Zisaf	
17 Esmasp.	Henning	Tuuline.
18 Teisip.	Helena	Wilud ja
19 Keisnäd.	Seebald	☉ 3, 49' p. l.
20 Neljap.	Bernhart	külma ööd.
21 Reede	Rut	
22 Laup.	Wilibert	

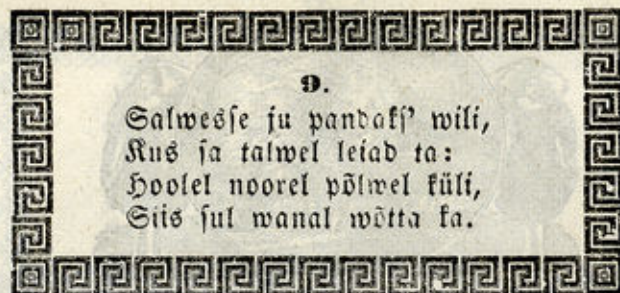
11. p. p. 3. a. J. p. — Wariserist ja tõlnerist. Luuk. 18, 9—14.

23 Pühap.	Sakarias	Wihmasadu.
24 Esmasp.	Pärtli päew	
25 Teisip.	Ludwig	Hää ilm.
**26 Keisnäd.	Natalie Keisri h. kroon. p.	☉ 6, 27' homm.
27 Neljap.	Sephart	
28 Reede	Augustine	Selge.
*29 Laup.	Taani pea mah. p.	

12. p. p. 3. a. J. p. — Kurdist ja keeletumast. Mark. 7, 31—37.

**30 Pühap.	Aleksander Keisri h. n. p.	
31 Esmasp.	Rebekka	Päewa paiste.

1. Augustil tõuseb päike:	h. 4, 20 m. läh. alla:	h. 7, 51 m.
11. — — — —	4, 42 — — — —	7, 25 — —
21. — — — —	5, 4 — — — —	6, 57 — —

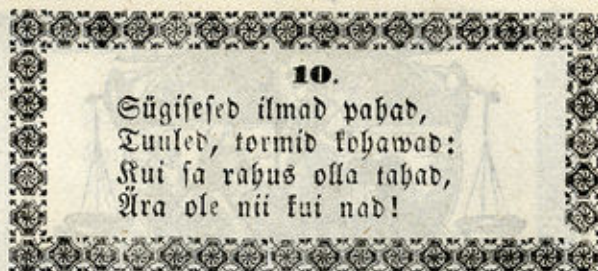

Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
1 Teisip.	Ekidius	Jähe tuul.
2 Restnäd.	Elisa	
3 Neljap.	Bertha	☾ 9, 49' hom.
4 Reede	Meus	
5 Laup.	Nathanael	Wihmasadu.
13. p. p. 3. a. J. p. — Preester ja Saamaria-meis. Luuk. 10, 23—37.		
6 Pühap.	Magnus	Udune
7 Esmasp.	Regina	ja ilm lähäb
*8 Teisip.	Maria sündim. p.	soemaks.
9 Restnäd.	Bruno	
10 Neljap.	Albertine	Süg. h. f. 11 õht.
11 Reede	Kerard	☾ 1, 42' p. l.
12 Laup.	Cyrus	
14. p. p. 3. a. J. p. — Kümnest pidalitõbbest. Luuk. 17, 11—19.		
13 Pühap.	Amatus	Miisked
*14 Esmasp.	Risti ülend. p.	
15 Teisip.	Rifodemus	ilmad.

16 Restnäd.	Jakopiina	(3. Kwatember.)
17 Neljap.	Lambertus	Külm wihm.
18 Reede	Tõnts	☾ 11, 36' õht.
19 Laup.	Tints	
15. p. p. 3. a. J. p. — Mammonast. Mat. 6, 24—34.		
20 Pühap.	Saana	
21 Esmasp.	Mattheuse päew	Heitlikud
22 Teisip.	Moris	
23 Restnäd.	Hosea	ilmad.
24 Neljap.	Joann. saamise p.	
25 Reede	Kleophas	☾ 3, 46' p. l.
*26 Laup.	Joann. õpet. p.	
16. p. p. 3. a. J. p. — Raini-linna surnust. Luuk. 7, 11—17.		
27 Pühap.	Adolf	
28 Esmasp.	Wenzeslaus	Wagane ja
*29 Teisip.	Mihkli päew	faunis soe.
30 Restnäd.	Hieronimus	

1. Septembril tõuseb päike: k. 5, 27 m., läh. alla: k. 6, 27 m.
 11. — — — — — 5, 49 — — — — — 5, 58 —
 21. — — — — — 6, 12 — — — — — 5, 28 —

Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
*1 Neljap.	Maarja f. ja eesp.	Piirvine.
2 Reede	Wolrat	
3 Laup.	Simson	☾ 4, 13, homm.

17. p. p. 3. a. J. p. — Wee-tõbiseft. Luul. 14, 1—11.

**4 Pühap.	Lõikuse Püha.	Umbne ja
5 Esmasp.	Amalie	
6 Teisip.	Siiraf	tuuline ilm
7 Keisnäd.	Maali	
8 Neljap.	Samuela	Wihma ja
9 Reede	Jaak	
10 Laup.	Urwid, Mai	lume lotse.

18. p. p. 3. a. J. p. — Suuremast käsust. Mat. 22, 34—46.

11 Pühap.	Burghard	☾ 4, 18' homm.
12 Esmasp.	Walfried	
13 Teisip.	Angelus	Räntsakas.
14 Keisnäd.	Kai	
15 Neljap.	Hedwig	Tähe tuul.
16 Reede	Thesla	

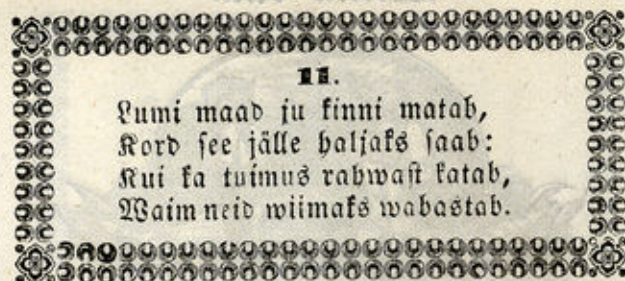

17 Laup.	Florentin	Räntsakas.
19. p. p. 3. a. J. p. —	Alwatud inimesest. Mat. 9, 1—8.	
**18 Pühap.	Lutheruse õige usu üleswõtm. püha.	Luulase pääw. ☾ 6, 34' homm.
19 Esmasp.	Luutsius	
20 Teisip.	Felixian	Udune ilm.
21 Keisnäd.	Ursal	
*22 Neljap.	Kaasani p. Maarja p.	Õõsi külmetab.
23 Reede	Severin	
24 Laup.	Hortensia	Selge ilm.

20. p. p. 3. a. J. p. — Pulma riibest. Mat. 22, 1—14.

25 Pühap.	Chrispin	☾ 3, 50' homm.
26 Esmasp.	Amandus	
27 Teisip.	Capitolin	Kange tuul.
28 Keisnäd.	Simon Juudas	
29 Neljap.	Engelhard	Selge taewas.
30 Reede	Abfalon	
31 Laup.	Wolfgang	Päewa paiste.

1. Oktobril tõise päike: f. 6, 34 m. läh. alla: f. 4, 59 m.
11. — — — — — 6, 57 — — — — — 4, 33 —
21. — — — — — 7, 21 — — — — — 4, 8 —

Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
21. p. p. 3. a. J. p. — Kuninga-mehe poeasi.	Joann. 4, 47—54.	
1 Pühap.	Pühade päew	
2 Esmasp.	Hingede päew	☾ 0, 48' homm.
3 Teisip.	Thileman	
4 Keisnäd.	Otto	Selge.
5 Neljap.	Lotta	
6 Reede	Leonhard	Rahet ja rantsakat.
7 Laup.	Enno	

22. p. p. 3. a. J. p. — Kawalast sulaseft.	Mat. 18, 23—35.	
8 Pühap.	Alexandra	Lumesadu.
9 Esmasp.	Theodor	☾ 6, 9' p. l.
10 Teisip.	Martin Luther	
11 Keisnäd.	Martin piiskop	Jõed külmanwad
12 Neljap.	Joonaš	finni.
13 Reede	Eügen	
*14 Laup.	Widrik, Ap. Philip.	Parajad
	Erooni pärija sünd. p.	

23. p. p. 3. a. J. p. — Kohtu rahast.	Mat. 22, 15—22.	
15 Pühap.	Leopold	külmad ilmad.

16 Esmasp.	Ottomar	☾ 1, 49' p. l.
17 Teisip.	Hugo	
18 Keisnäd.	Esra	Lumesadu.
19 Neljap.	Elisabet	
20 Reede	Amos	Wäga heitlik.
*21 Laup.	Maria ohw. pääw	

24. p. p. 3. a. J. p. — Päämehe tütar n. weritöö. naine. Mat. 9, 18—26.		
**22 Pühap.	Surnute püha	Luisfab.
23 Esmasp.	Eleonore	☾ 7, 1' õht.
24 Teisip.	Josias	
25 Keisnäd.	Katrina pääw.	Pilwine
26 Neljap.	Konrad	ja sula ilm.
27 Reede	Paabo	
28 Laup.	Günther	Tuulne.

1. Kristuse tulek. p. — Kristuse sisseõitmisest. Mat. 21, 1—9.		
29 Pühap.	Ewart	
30 Esmasp.	Andrese päew	Kange külm.

1. Novembril tõuseb päike: k. 7, 47 m., läh. alla: k. 3, 43 m.		
11. — — — — — 8, 10 — — — — 3, 24 —		
21. — — — — — 8, 29 — — — — 3, 12 —		

12.

Uisu wangist tegi lahti
Meid kord Jeesu lunastus:
Mõtte wangist andfu mahiti
Pääseda meil' haridus.

Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
1 Teisip.	Uhrend	☾ 9, 52' õhtu.
2 Keisnäd.	Kärana	
3 Neljap.	Kola	
4 Reede	Barba	Jahe tuul.
5 Laup.	Sabina	
		Udune.

2. Kr. tulem. p. — Wiimse päewa tähtedest. Luul. 21, 25—36.

*6 Pühap.	Rigula p.	Külmetab.
7 Esmasp.	Antonia	
8 Teisip.	Maria saam. p.	
9 Keisnäd.	Juhkum	☾ 6, 54' homm.
10 Neljap.	Judit	
11 Reede	Woldemar	
12 Laup.	Tiili	Heitlikud ilmad.

3. Kristuse tulem. p. — Joannes wangi-tornis. Mat. 11, 2—10.

13 Pühap.	Lucia	Lumesadu.
14 Esmasp.	Niklaas	
15 Teisip.	Johanna	
		☾ 10, 29' õht.

16 Keisnäd.	Albina	(4. Kwatember.) Parajad
17 Neljap.	Hinno	
18 Reede	Christoph	
19 Laup.	Lot	

4. Kristuse tulem. p. — Joannese tunnistus. Joann. 1, 19—28.

20 Pühap.	Abram	talwised ilmad.
21 Esmasp.	Tooma päew	
22 Teisip.	Beata	☾ 0, 45' p. l.
23 Keisnäd.	Zohwer	
24 Neljap.	Adam, Gewa	
**25 Reede	1. Jõulu p.	Selge.
**26 Laup.	2. Jõulu p.	

pühap. p. Jõulu p. — Simeon ja Hanna. Luul. 2, 23—40.

*27 Pühap.	Gwang. Joann.	Läheb sulale.
28 Esmasp.	Süüta laste päew	Lumesadu.
29 Teisip.	Noa	
30 Keisnäd.	David	
31 Neljap.	Sylvester	☾ 5, 34' p. l.

1. Dezembril tõuseb päike: k. 8, 46 m., läh. alla: k. 3, 3 m.

11.	—	—	8, 53 — — —	3, 7 —
31.	—	—	8, 43 — — —	3, 35 —

Kroonupühad,

leoa kiriku seaduse järel Maa-kirikutes tulewad pühitsema

- 1) Künla-kuu 19. päeval. Keisri Majesteti ja kõige Bene-riigi Walits. Aleksander Nikolajewitschi trooni pär. p.
- 2) Künla-kuu 26. päeval. Suurwürsti ja Troonipärija Aleksander Aleksandrowitschi sündimise päew.
- 3) Jüri-kuu 17. päeval. Keisri Majesteti ja kõige Bene-riigi Walitsija Aleksandri Nikolajewitschi sünd. p.
- 4) Keikuse-kuu 26. päeval. Meie Keisri Aleksander Nikolajewitschi kroonimise päew.
- 5) Wiikuse-kuu 30. päeval. Meie Kõrge Keisri Aleksandri Nikolajewitschi nime päew.
- 6) Wiikuse-kuu 30. päeval. Suurwürsti ja Troonipärija Aleksander Aleksandrowitschi nime päew.

Meie suure Bene-Keisri suguwõsa.

Aleksander II. Nikolajewitsch, kõige Bene riigi ülem-walitsija ja Keiser, ka Pöhla maa Kuningas, on sündinud 17. Aprillil 1818, saab 62 aastat wanaks.

Maria Aleksandrowna, Keiserina, Hesseni Suurbertsi tütar, sünd. 27. Jul. 1824, surmud 22. Mail 1880.

Nende lapsed:

1. Aleksander Aleksandrowitsch, Suurwürst ja Bene-riigi auuiärje pärija, sünd. 26. Febr. 1845. Tema abi-kaas: Maria Feodorowna, Suurwürstina, Daani kuningas tütar, sünd. 14. Nowembril 1847. — Nende lapsed: Nikolai Aleksandrowitsch, sünd. 6. Mail 1868. Georg Aleksandrowitsch, s. 27. April. 1871. Ksenija Aleksandrowna, sünd. 25. Märzil 1875. Michael Aleksandrowitsch, sünd. 22. Now. 1878.
2. Wladimir Aleksandr., Suurwürst, s. 10. Aprillil 1847. Tema abikaasa, hertsogina Maria, Suurbertsi tüt-
lenburg-Schwerini tütar; nende lapsed:
 - 1) Kirill Wladimirowitsch, Suurw., sünd. 30. Sept. 1876. 2) Boris Wladimirowitsch, sünd. 12. Now. 1877. 3) Andreas Wladimirowitsch, sünd. Aprillil 1879.
3. Aleksei Aleksandr., Suurwürst, s. 2. Januaril 1850.

4. Maria Aleksandrowna, Suurwürstina, sünd. 5. Okt. 1855. Poulatatud 11. Jan. 1874 Inglismaa prints Alfred, hertsog von Edinburgiga.

5. Sergei Aleksandrowitsch, Suurwürst, s. 29. Apr. 1857.

6. Pawel Aleksandrowitsch, Suurw. s. 21. Sept. 1860.

Õnna kadund suure Keisri Nikolai I. lapsed:

a) Konstantin Nikolajewitsch, Suurwürst, sündinud 9. Septembril 1827. Tema abikaasa: Aleksandra

Josefowna, Suurwürstina, Sassen-Altenburgi Hert-
sogi tütar, sündinud 26. Juunil 1830. Nende lapsed:

1) Nikolai Konstantinowitsch, Suurwürst, on sün-
dinud 2. Februaril 1850. 2) Olga Konstanti-

nowna, Suurwürstina, sündinud 22. August-
1851. Poulatatud 27. Oktobril 1867 Kreka-kuningagai

3) Wera Konstantinowna, Suurwürstina, sünd-
sel 4. Februaril 1854. 4) Konstantin Konstan-

tinowitsch, Suurwürst, sünd. sel 10. Augustil 1858.

5) Dmitri Konstantinowitsch, Suurwürst, sün-
dinud 1. Juunil 1860. 6) Wjatscheslaw Konstan-

tinowitsch, Suurwürst, sünd. 1. Juulil 1862.

b) Nikolai Nikolajewitsch, Suurwürst, s. 27. Juul. 1831.
Tema abikaasa: Aleksandra Petrowna, Suurwürs-
tina, Holstein-Oldenburgi printsi tütar, sünd. 21. Mail 1838.

Nende lapsed: 1) Nikolai Nikolajewitsch, Suur-
würst, sünd. 6. Nowembril 1856. 2) Peter Nikola-

jewitsch, Suurwürst, sündinud 10. Januaril 1864.

c) Mihail Nikolajewitsch, Suurwürst, sünd. 13. Oktob-
1832. Tema abikaasa: Olga Feodorowna, Suur-
würstina, Õnna Badeni Suurbertsi tütar, sünd. 8.

Septembril 1839. — Nende lapsed:

1) Nikolai Mihailowitsch, Suurwürst, sündinud
14. Aprillil 1859. 2) Anastasia Mihailowna,

Suurwürstina, sündinud 16. Juulil 1860. 3) Mihail
Mihailowitsch, Suurwürst, on sünd. 4. Oktobr. 1861.

4) Georg Mihailowitsch, Suurw., s. 11. Aug. 1863.
5) Aleksander Mihailowitsch, s. 1. Aprillil 1866.
6) Sergei Mihailowitsch, Suurw., s. 25. Sept. 1869.
7) Aleksei Mihailowitsch s. 16. Decbr. 1875.

d) Olga Nikolajewna, Suurwürstina, sündinud 30. Augustil 1822. Põlatsatub Württembergi-kuninga Karl Friedrich Aleksandriga, sünd. 22. Febr. 1823.

e) Surnud Suurwürstina Maria Nikolajewna ja Hertzog Maksimilian Leuchtenbergi lapsed:

1) Maria Maksimilianowna Romanowska, keiserlik printsess, sünd. 4. Oktoobril 1841. Põlatsatub 1863 Badeni printsil Wilhelmiga, sündinud 1829. 2) Nikolai Maksimilianowitsch Romanowski, keiserl. prints, sünd. 23. Juulil 1843. 3) Eugenia Maksimilian. Romanowska, keis. printsess, sünd. 20. Märzil 1845. 4) Eugen Maksimilianowitsch Romanow. keis. prints, sünd. 27. Jan. 1847. 5) Georg Maksimilian. Romanowski, keiserl. prints, sünd. 17. Febr. 1852.

Sõda Suurwürsti Mihail Pawlowitschi tütar Katarina Mihailowna, Suurwürstina, sünd. 16. Aug. 1827; Meßlenburg-Strelitsi hertsogi Georgi leß.

Laada-pidamise päewad Riwi- ja Gestiimaal.

Nääri-kuul: 7. Riias, 3 p. Tartus, suur saksa laat 3 näd. Wõrul, lina laat, 3 p. Orogital, 2 p. — 8. ja 9. Walgas, lina laat, 2 p. — 10. Haapsalus, 2 p. — 17. Koluweres, 2 p. — 21. Wolmeris, elaja ja hooste laat, 2 p. — 25. Pernus, lina ja hooste laat, 3 p. Wiljandis, 3 p. Wolmeris, 6 p. 26. Reblastes, lina laat, 2 p. — 27. Katiweres, 2 p. — Koplal, 3. Keedel pärast Nääri p.

Küünla-kuul: 2. Baltiskis, 2 p. Walgas ja Willandis saksa laat, 8 p. Wõrul, 1 p. — 4. Tartus, lina laat, 2 p. — 6. Paides, 2 p. Narwas, 4 p. — 8. Walgas, lina laat, 2 p. — Audru mõisas, reedi enne Wastla p. Lihulas, esmaspäew enne Wastla p. — 12. Kuresaares, saksa laat, 10 p. — 15. Willandis, lina laat, 3 p. Wõnnus, lina laat 2 p. Riias, hooste ja kauba laat, 8 p. — 18. Jõhwis, 2 p. — 22. Wõrul, saksa laat, 8 p. — 25. Wolmeris, lina laat, 5 p. — 26. Kivilo kõrtsi juures, 2 p. — 27. Lemsalis, lina laat, 2 p.

Paastu-kuul: 10. Wast-Narwas, 3 p. — 10., 11. ja 12. Peeterburgi kuberm. Duduwa kreisis Strägowa luteruse

usu kiriku juures. — 15. ja 16. Kõkora mõisas, Kallastefülas (Krasnagor) 2 p. — Walgutas, nelja päew enne Suurt neljapäewa. — Keila kiriku juures, esmaspäew pärast 3. pühap. paastus. — Paides esimesel neljapäewal pärast Lihawõtte püha.

Jüri-kuul: Willandis, 8. püüwal pärast Suurt neljap. — 10. Wõru linnas lojüste ja kauba laat, 2 p. — 19. Alamustes (Krotusse kõrtsis) lojüste ja kauba laat. — 20. Annias, 2 p. — Palmsemõisas (Gestim.) Witna kõrtsi j., kelnäd., neljap. ja reede pärast Lihawõtet. — Rubja linna (Hafewert Ruja) 20, 21., lojüste ja kauba laat. — 20. ja 21. Uue-Stepä. — 21. ja 22. Walgas, hooste l. — 23. Wolmerhof. — 25. Wana-Sakkenhewis.

Lehe-kuul: 1. Karilatses (Käbridrisis), lojüste ja hooste laat, 2 p. — 9. Nigula laat, Wõdus, Rõpina kibellonnas — Loodi mõisas, päew pärast Taewaminemise p.

Jaani-kuul: 11. Wõnnus, 7 p. — 10. Mustwee alewis (Tshornas), 3 p. — 16. Katiweres, 2 p. — 20. Riias, 3 näd. Wõrul, 1 p. Tallinnas, saksa laat, 2 näd. Palmis mõisas (Gestim.), 3 p. — 22. Willandis, 1 p. — 26. Tarmastu mõisas 1 p. — 25. Walgas. 27. Tallinnas, willa laat, 8 p. — 29. Tartus ja Loodi mõis., 2 p. Heina-kuul: 2. Pernus ja Karksi m., farja laat, 2 p. — 20. Riias, willa laat, 3 p. Pernus, saksa laat, 3 näd. — 26. Wolmeris.

Edikuse-kuul: 1. Kuresaares, Jamma kibell., Sere mõisas 3 p. — 10. Walgas. Lemsis. Mõisestaste mõisas. — 15. Helmes, 2 p. — 24. Kõsse ja Kõsi mõisas. — 24. Uuemõis. (Willandim.). Kilingi mõisas. — 28. Wõru linnas. — 30. Kantsi mõisas.

Mihkli-kuul: 1. Torki mõisas, Jaama kibell., Kuresaare. 3 p. — 2. Abja ja Tammieste mõisas, 2 p. — 4. Rõpina, 2 p. — 5. Sindis, 2 p. — 6. Taaterberas. — 8. Põlwa ja Rõuge kiriku juures. Tartus, 3 p. — 9. Abseli, Katsna, Purniku mõisas. — 10. Paskülas. Oidre mõisas. Paides, 2 p. Wanas Salatsis ja Suures mõisas (Mubum.). — 10. Sõrgaweres, 2 p. — 13. Perawere m. Uuemõisas (Kõnna-Harjum.), hakkab kolmandamal teisip. Mihkli-k. — 13. Antsmõisas 2 p. —

14. Haapsalus, 2 p. — 15. Kuresaare ja Põltsamal, 2 p. Koorte ja Salatsi mõisas. — 15., 16. ja 17. Peeterburgi kubermangus Dubuwa kreisis Strågowa luteruse usu kiriku juures. — 16. Kirepi m., 2 p. — 18. Audru mõis. — 20. Wändras, 2 p. Narwas, 3 p. — 21. Sänna. Wolmaris. Valdistis, 2 p. — Valmsi m., Witna kõrtsi j., üks nädal enne Mihkli p., 3 p. — 24. Wiljandis, Wõrus ja Lihulas, 2 p. — 25. Purneku m., 2 p. — 26. Pernus, ja Kuresaare, 2 p. Tallinnas, 3 p. — 29. Tartus, 3 p. Walgas. Rawanurme laat, Wastfeliina kihelkonnas, 2 p. Rakweres. Reblaste mõisas. Mihkle ja Keila kiriku juures, 3 p. — Jõeletmes, nädal pärast Mihkli p. — Raplas, 1. reedel pärast Mihkli p.

Wiina-kuul: 1. Kuresaare, Gaiaste ja Kaarma Suures mõis., 3 p. — 2. Wastse mõis., 2 p. — 4. Kolo-res, 2 p. Pühajärwe m. Nuustaku laat. Jõhvis, 3 p. — 5. Awinurme m., Lohusu külas, kauba, lojute ja booste laat, 2 p. Wõõbsus. — 6. Lutsenikis. Tarvastus, 2 p. — 7. Wõrul, lina laat, 3 p. — 9. Lemsis ja Tali wabrikus. — 10. Kõo ja Mooskatse mõisas, 2 p. Kassnurme m., elaja ja lina laat, 2 p. 11. Laatre mõis. 15. Luustivere ja Weeki mõisas, 2 p. — Drifu mõisa kõrtsi juures, 2 p. — 16. Wõnnus, 2 p. — 18. Mõniste ja Sindis mõisas. — 19. Kulina mõis. — 20. Wändras, 2 p. — 22. Riisi mõisas. — 23. Wolmaris, 2 p. — 28. Jõgewa mõisas (Vaišholm), 2 p.

Talwe-kuul: 1. Tartus, lina laat, 2 p. — 10. Must-wee külas, 3 p. Wõrus, 2 p. — 10. Paides, lina laat, 2 p. — 15. Wigalas, (Länem.) lina laat, 2 p. Woltweldi mõisas. — 20. Walgas, lina laat, 2 p. — 25. Wiljandis ja Wolmeris, lina laat, 2 p.

Jõulu-kuul: 1. Wast-Narwas, 3 p. Magkwi mõisas Vabekõrtsi juures. — 5. Põraweres, lina laat. — 6. Wõõbsus. — 10. Wõnnus, lina laat, 2 p. Riias jõulu l. funni 10. Nääri kuul. — 12. Merjamos. — Pernus, 3. Kristuse tule. p., esmasp. ja teispäew enne jõulu. — 16. Paides, lina laat, 2 p. — 27. Walgas saksa laat, 10 päewa.

Kas eksiteel mõi mitte.

Jutt rahwa elust.

Kirjutanud Dr. K. A. Hermann.

See oli ühel ilusal kewadisel pühapäewal, kui Põlluotsa Anu ütsipäini mööda maanteed kirikust kodu läks. Anu oli rikka Põlluotsa peremehe Zubani ainus tütar ja päale selle ilus neitsi. Tema isa oli wallawanem ja kiriku mõõlmõlder ehk eestseisja ja seisis nii hästi walla rahwa ja naabrite kui ka kihelkonna kirikherra silmas suure auu sees. Anu ema oli kahe aasta eest ära surnud, ja selle pärast pidas Anu isa koha pääl perenaese ametit osawuse ja truusega.

Sel pühapäewal oli Anu ütsina kiriku läinud, sest et isa natuke haiglane oli ja ühes ei wõinud tulla, ehk küll ise kiriku ametnik oli. Põlluotsa talu oli kirikust umbes kaheksa wersta kaugel, hää tüdike maad. Anu ei olnud kiriku juures kedagi tuttawat inimest silmanud, kes tema poole ühes oleks läinud ja ruttas selle pärast üksi, nagu öeldud, kodu poole. Aga just tema enese kodust oli ka keegi kirikus läinud. See oli waele saunamehe poeg Mart, kelle isa urtsik Põlluotsa peremehe maa pääl seisis. Anu tundis Marti juba lapsepõlwest saadik, oliwad ju mõlemad ühes üles kaswanud, sest Mart oli paljast kaks aastat wanem.

Mart oli warsti pärast Anu äraminemist ka hakanud kodu poole ruttama ja jõudis peagi maanteel Anu järele.

„Tere ka, pere-Anu,“ hüüdis ta, kui järele oli jõudnud.

„Tere tere,“ wastas tütarlaps. „Mäe imet, arwasin, et üksi oma poolt kirikus olin, aga on ka teisi olnud.“

„Jah, mina olin ka kirikus,“ ütles noor mees, „aga Teid ma ei näinud sääl —“

„Tõhoh,“ wõttis Anu imets painnes sõna otsast kiinni, „kust see tuleb, et sa mulle korraka hakkad „Teie“ ütleva? Kas me ei ole ühes koos üles kaswanud ja ikka teine teisele „sina“ ütelnud? Wõi oled sa seda kihelkonna-koolis õppinud?“

„Mis teha,“ wastas Mart natuke punastades, „inimesed kaswanud suuremaks, eluwitsid lähewad peenemaks, sellepärast

ei tea inime, kas veel teistele meele pärast on, kui endine südamelik oleks seisma jääb. Pääle selle,“ lisas ta veel rohkem punasets saades ja pitiliselt juure, „olen mina waele saunas mehe poeg — ja —“

„Ah, jätta niisugused jutud ajamata,“ wõttis Anu jälle sõna sabast kinni, „minu isa oli ennemuiste niisama saunamees, nagu sinu omagi. See ei tähenda midagi nende wahel, kes lopselõwest saadik teine teist tunnawad. Sina oled kihelkonnakoost anuga läbi käinud ja oled pääle selle ka veel paljugi õppinud, see tasub niisugused wäikesed wahed ära, ja meie wõime ikka wana wiisi sõbraks jääda.“

„Noh, Anu, kui sa just tahad ja seda pahaks ei pane, siis on see ju wäga häa; jäägu siis ka wana sõbralik ja lapselik oleks meie wahel seisma,“ ütles Mart tütarlapse käest kinni wõttes ja suure hää meeleaga tema otsa waadates. „Ega minagi seda külma ja wõerast olekut ei himusta ega armasta, aga ma mõtlestin, et sa selle wahel sees, kus sa linnas olid, uhkemaks oled läinud, sest et sa saäl ju Saksja keelt ja üleüldise peenemat eluwiisi tundma said. Sest saadik, kui su ema ära suri, ei ole mul ial wõimalik olnud sinuga pikemalt juttu ajada.“

„Ega sina, Mart, siis ometi ei arma, et ma nende paari aasta pärast, mis ma enne ema surma linnas ära elasin, hoopis teisets oleksin läinud,“ wastas tubli südamega tüdruk. „Mina olen seksfamaks jäänud, mis ma olin. Kadaka-saksaks ja hants-hantsakaks ma ialgi ei taha saada. Mina tahan Gesti tüdruk olla, sest selle seisuse sees ütsi tunnen ennast õnnelikku olewat; ei puudu mul igapäewast leiba ega riidet, ja töö on ka üks kōit, mis inimene teeb, ta ei teota inimest ialgi.“

„Baar, see oli ilus sõna, Anu,“ hakkas Mart jutule, „see on ka minu arwamine ja mõte. Õppigu inimene nii palju kui ta tahab, ega tal selle pärast ei ole tarwis ema sugule ja rahwale selga pöörata. Meie peame oma wanemaid ja sellega ka oma rahwast ja maad auustama ja armastama. Nõnda soowivad ja kirjutawad ka kōit paremad uuema aja Gesti kirjamehed, ja see on lõbus ja häa. Ma panen wäga imets ja rõõmustan üpris selle üle, et sina, Anu, ka nõnda mõtled. Ma olen ikka arwanud, et sa tubli tüdruk oled, ja

juba lapse eas olid ja aru poolest hoopis terawam kui teised sinu-ealised tütarlapsed, aga seda ma ei oleks mitte lootnud, et sa nõnda tubliste mõtled. Igal ühel haritud inimesel on ja teada, et sagedaste muidu just terawa mõistusega tütarlapsed pöötskandulist uhkust riides ja Saksja keele purskimises taga ajawad, linna lähewad ja saäl, see lugu tuleb tihti ette, õigelt teelt ära langewad, ehk nad küll maal kui auusad mehenaesed ja perepidajad palju õnnelikumad oleksiwad wõinud olla ja hoopis enam kasu saata. Seda tööõitsikum on asi siis ka, kui jälle kord tütarlapse leiab, kellel süda ja waim õiget teed käiwad ja õigel kohal seisawad. Ja jah, Anu,“ ütles Mart täis armastust Anu otsa waadates, „sina oled selge kallatükk.“

„Mina ikka, Mart,“ wastas Anu filmi maha lüües, mis sa nüüd niipalju minust kiidad! Mina ei näe siin midagi kiituse wäärt asja, waid arwan, et see asi iseenesest ja loomulikult nõnda peaks olema. Sa räägid ju nagu mõni suur kõnemees. — Aga kuule, Mart, mis ma su käest pidin küsima: Mis arwas kirikherra tänases jutluses, kui ta ütles, et inimesed nüüd koguni tänamata olla oma endiste häätegitajate wastu, kes neile on ristiusku toonud. Ennemuiste olla siin poolalasti paganad elanud metsades ja koobastes, aga pärast on need häätegitajad siin ristiusku walguist paista lastnud. Nüüdel ajal olla inimesed nagu koguni pimedad, unustada seda kōit ära ja lasta endid wale-õpetajatest wedada, kes uuemal ajal üles tõusnud, ja tahta sagedaste kõrgelle ja kõrgemalle lennata, kui tiiwad kannamad ja kui tarwis on. Mis sa sest ajast arwad, Mart?“

„Baata, Anu, see on üks imelik asi,“ kostis Mart mõteldes, „selle küsimise pääle on natuke raske kosta, aga ma tahan katsuda seda teha. Meie maa ajalooft on ju teada, et Saks-lased meile ristiusku tõiwad ja meid üleüldise waimu harimisega tuttawaks tegiwad, selle pärast nõuawad nemad nüüd, et me nende wastu peame tänulikud olema. Uuemal ajal aga hakkab rahwas oma enese olemist ja keelt enam armastama ja sest lugu pidama. Palju inimest otsiwad waimu harimist ei mitte enam Saksja waid Gesti keele läbi, sest et see Gestlastele enam loomulik on. Sellepärast tulewad ka mõnes kohas nurisemised

selle üle, et meie rahvast tahetakse Saksa teha, ja nimelt õppinud Gestlaste poolt. Sest siis ka tuleb, et Saksa asjast ja haridusest mitte enam lugu ei peeta, nagu see eänemuiste sündis, kus kõik, mis Sakstest tuli, nagu mõneks ülemaks ja jumalikuks asjaks peeti. Gestti mehed tõusewad üles, kirjutawad raamatuid ja peawad oma sündimise olekut kalliks. Remad ei arwa seda enam hääks, kui rahwas oma pärisloomule selga pöörab ja Saksa eht mõneks muuks saab. Sest on siis ka kaunis hõlbus mõista, kust nimelt need kaebtused Sakslaste seas tõusewad, et meie rahwas tänamata on. See ei ole aga mitte nõnda, sest meie peame küsima: Kas on üleüldse üks rahwas teisele tänu võlga? Mina pean oma poolt ütleva: ei ole. Kui Sakslased oleksivad siia tulnud ja armastusest waeste paganate wastu siia ristiusku ja waimu harimist toonud ja siis — siit jälle ära läinud, siis oleksime neile tänu võlga olnud. Remad on aga siia jäänud, meie rahvast orjapõlwe alla waotanud, nemad on kõik meie maa rikkuse ja wara omale võtnud, meie maa rahwal ei ole muud kui waeus järele jäänud, ja veel praegu on kõik paremad kohad meie maal nende käes, selle pärast on nad selle waealise waimu-harimise eest, mis nad siia on toonud, küllalt palga saanud, miks neil veel tänu waja on? Iga mees teab, kus rikkus ja wara on, seal on ka waimu harimine, ilma sellela jään ka sagedaste kõige parem waimu idu kängu. Küsime siis nüüd veel: Kas oleksime siis koguni pimeduse sisse jäänud, kui Sakslased siia tulemata oleksivad jäänud? Minu arwamine on, et see ialgi võimalik ei oleks olnud. Waimuharimine ja ristiusk ei ole mitte üksi Saksa rahwa waid kõige maailma oma, kui ta siis meie ühest kohast ei oleks tulnud, siis ometi teisest kohast. Kui siis waimu harimine meie Sakslastest ei oleks tulnud, siis ei oleks ta ometi mitte tulemata jäänud. Hää meelega tahan nendega ühes koos elada ja rahu pidada, hää meelega nende hästi mõtlew ja truu naaber olla, aga tänu — ei ole waja. Meie rahwas ei ole siis Saksa rahwale mitte waimu harimise ja ristiusku eest tänu võlga. Sellega ei taha ma mitte ütelda, et meie nende waenlased peaksime olema. Aga tõsi jäägu tõeks ja õigus õiguseks. Nende kõrwas

tahame seista, mitte nende all. Meie tahame rahwas olla niisama kui iga rahwas ennaist nüüd tunneb rahwa olewat. Meile öeldakse: Mis maksab Gestti rahwa ja tema iseloomu eest hoolt kanda, tema on wäga wäike rahwas ja peab teiste suuremate rahwastega ühte sula maja ühte sulatatama, teda peab ära saksastatama eht wenestatama, see on teise sõnaga: ta peab maa päält suutumaks ära kaduma; Gestti maad, Gestti rahwast ega Gestti keelt ei pea kuskilt enam leitama, kõik see koht, kus nüüd Gestlased elawad ja oma keelt räägiwad, peab Saksa maaksa saama ja siin Saksa keelt räägitama eht mõnda muud keelt. Gestti keelt ei pea enam räägitama ega haritama, sest ta peab lõppema, ta on ärakadumise ja häwituse osa ja pärandus. Meie aga, kes oma rahwa seas oleme kaswanud, kes oma keele sees oleme eismesed armusõnad kuulnud, meie, kellele meie rahwa iseloom iseeneest on sisse kaswanud, meie, kes oma lapsepõlwe, oma wanemaid peame auustama ja kalliks pidama, meie ei wõi niisugust mõtet mitte hääks arwata, meie peame oma isewiisi, rahwa ja keele, see on oma rahwuse eest seisma, tema eest hoolt kandma, teda armastama ja mitte eneste käest ära võtta lastma. Tõsi on, et meie maa ja rahwas väike on, aga siiski mitte aärmugi nii väike, et hõime wõi ülehoime juba tema surmapäew on. Rahwal, mis terwe million hinge suur on, on veel wäga palju elujõudu sees. Aga kui meie ka hulga pääle waatama peame, siis peame ometi ütleva, et isamaa armastus mitte sest ei tule, kas oma rahwas üks million eht wiiskümmend millioni suur on: isamaa armastus tuleb südamesse niisama kui wanemate armastus, ei waata mitte oma rahwa suuruse waid üleüldse selle pääle, et rahwas on ja elab, ja et see rahwas elab, püüab isamaa armastus tema elu kõrgendada ja ülendada, teda teiste rahwaste filmas auu sisse tõsta. Iga isamaa poja kohus on selle auu hääks tööd teha ja mitte oma rahwuse mahamatjaks ja hauakaewajaks heita."

Suure imekspanemisega kuulas Anu seda Mardi juttu. Sedasuguseid sõnu ei olnud ta ialgi enne kuulnud. Ta oli küll enne ise oma arust tumedalt aimanud, et meie Gestti keelele selle läbi ülekohut tehtakse, kui temast mitte nii lugu ei peeta,

nagu peaks peetama, sest et ta ju ühe terve rahwa isefeel on, aga nii selgel kombel sellest kõneleda, seda ei olnud ta mõimalikuks arwanud. Täis imestust küsis ta Mardi käest: „Kuule, kust sina kõik seda oled õppinud, ja kust oled niisugused mõtted wälja mõtnud?“

„Niisugused mõtted,“ vastas Mart, „tulewad nuemast kirjawarast, see on raamatuteft, mis Gesti keeli on kirjutatud ja ka ajalehtedest, aga siis ka iga mõtleja inimese enese südameft, kes korra oma isamaad on hakanud armastama. Selles isamaa armastuses peame kõik endid ühendama, kes Gesti kannust oleme wälja kasunud, üks puhas, kas riskad ehk waesed, mehed ehk naesed, pererahwas ehk orjajad, noored ehk wanad oleme. See töö, kui õiglaselt teda toimetame, on ka Jumalalle meele pärast ja ei käi ialgi käsust üle, nagu mitmed meie isamaa asja wastased seda tahawad ütelda. Siin sellele mehele, kes mõib isamaa wäljal õige palju tööd teha, siin sellele naesele, kes ise täis isamaa armastust oma meest ses töös jõuab toetada ja aidata —“

„Jah,“ mõttis Anu sõna otsast kinni, „igal ühel ei ole aga mõimalik niisugust naist saada, kes nõnda oskaks asjast mõelda ehk rääkida, nagu sina seda teed.“

„Tõsi on küll,“ kõneles Mart edasi, „et isamaa põllul palju tööd ja tegemist, aga wäga wähe töötajaid on. Aga eks meie kohus ole seda tööd edendada ja toetada!“

„Aga mis meesugused naesterahwad mõiwad palju teha!“ ütles Anu pool kurwalt. „Teil meestel on see palju ennemalt mõimalik.“

„Ka teie naesterahwad mõite palju selles asjas teha ja kasu saada,“ lisas Mart juure. „Ma ei ütle mitte liig palju, kui tõendan, et teie tihti weel enam mõite teha kui meie meesterahwad. Mõtle, kui naesterahwal enesel süda armastust oma rahwa wasta täis on, mis arataw ja armas see meesterahwale on! Saab niisugune naesterahwas mehele, siis on ta sellele igas asjas, mis isamaasse puudub, nõuaks ja abiks. Kui wähe töö ja talitus aega ja mahti annab, siis ajawad

nad teine teisega niisuguste isamaa asjade üle juttu ehk loewad ühes kasulisi ajakirjasiid ja raamatuid, mis trükitis wälja tulewad, aitawad ühel meelel asju edendada ehk kopikuid koguda, mis isamaa edenduse ja kasu pärast kas koolide ehk munde asutuste, nagu kasuliste raamatute wäljaandmiseks, waja on tulnud toimetada. Kui ka meesterahwas iga kord mitte niisugune isamaa kasu armastaja ei ole, siis mõib naesterahwas oma armsa ja tasase, pehme ja armastawa meele ja wiisiga teda seks teha. Iga kord ei ole ka tarwis, et inimene kaugelt lähed neid otsima, kellele ta hääd teeb. Nagu iga kallis tundmine, nõnda mõib ka isamaa armastus wäljaspidine olla. Mis aitab, kui inimene sest lihtle, et ta isamaad armastab, aga oma waest suguwenda, kes ajaliku wara poolest temaga end ei mõi mõeta, oma kõrwas elada ei lase! Tuleb ju tihti küllalt ette, et pere-meest, kes koha on ostanud ehk rentinud, waest wabadikku oma kõrwas ei sall, temale ei maalapikeft ega wiljatera ei anna, kas ta ka sureks. Ta mõiks ja waest inimest enesele tööd teha lasta, aga ka see ei sünni sagedaste mitte. — Noh, ma lätsin jutuga naesterahwast natuke kõrwa, ehk küll see mis praegu ütlesin niisama hästi naesterahwa kohta sünnib. Du naesterahwas tubli inimene, siis on tal ka siin mahti küll isamaa armastust üles näidata. Veel tähtsam ja suurem on naesterahwa töö siis, kui temal lapsi on. Siin on tema töö palju tähtsam kui meesterahwa oma. Eks ole ema, kes kõike hääd oma lapse südamesse külwab? Eks ole ka ema, kes isamaa armastuse kallist taime lapse hinge sisse istutab ja seda siis õrnal wiisil harib ja kaswatab? Eks ole ema, kes seda kõik palju hõltsamini mõib teha kui isa, keda wäljaspidised talitused ja asjajendamisest sagedaste kodust ära kutsuwad? Ütle nüüd, Anu, kas teie naesterahwad weel nii wähe mõite isamaa kasuks tööd teha?

„Jah, sul on õigus küll, Mart,“ vastas Anu, „aga mina pean ikka weel oma poolt tunnistama, et niisugust meest raske leida on. Meil tütarlastel, kui õigust pean ütleva, on üleüldse raske mehele saada weel wähem niisugusele mehele, kes meiega täieste ühes nõuus on, meid armastab, meist lugu peab, nagu sina seda praegu oled jutustanud.“

„Mine ikka, Anu,“ ütles Mart, „ega sinusugusel tütar-

lapsel ometi kosilaste puudust ei ole. Sa oled auusa mehe tütar, koolitatud tüdruk, ja ju isal ajaliku waranduse puudust ka ei ole."

"Ajalik wara ei tee mitte igaford õnnelikuks ja igast kosilast ei saa ka tubli abielumees," ütles Anu tosa. — "Aga mis ma tahtsin su käest küsida, Mart, et sa nii palju tublist Eesti naesest ja abikaasast rääkised, kas sul siis juba mõni niisugune walmis waadatud on oma enese jaoks? Ega sa ometi pahaks ei pane, et mina nii hoolimata otsukohe asja ära küsin."

"Ei tea ma selle peale ühtigi kosta," wastas Mart kogeldades ja filmi maha lüües. "Mina olen waeze mehe poeg, ega tohi selle pärast niisuguse asja pääle veel mõeldagi. Tütarlapsed waatawad meie ajal sagedaste selle pääle, et meesterahwal ka oma koht ja wäljatulek on, muidu nad hää meelega mehele ei lähe. Aga minul veel kohta ei ole. Suure waewaga sain kihelkonnakooli läbi tehtud; kui koolist ära tulin, olin juba seitseteistkümmend aastat wana ja kaheteistkümnenda sees. Nüüd olen juba enam kui kakskümmend üks aastat, aga ühte iseäralist kohta ei ole ma eneselle veel otsinud. Ma olen, nagu tead, oma waeste wanemate ainus poeg ja ainus tugi, elan nende juures ja pean nende eest hoolt, harin nende maatükikesi ära, mis nad sinu isa käest tööpäemade eest on palganud, käin oma hobusega wooris ja sõitused tegemas, ja nõnda olen niipalju teeninud, et leiba wõin saada ja wanemate elu fergitada. Külakoolmeistri eksami olen küll ära reinud, aga mul ei ole just suurt himu külakoolmeistriks saada. Palju ennemalt tahaksin taluperemeheks saada, see oleks kõige enam muu meele järele, sest et ju maast madalast taluinimeste laps olen ja põllutööd tunnen. Seni ajani aga ei ole ma weel wõinud niisugust kohta wõtta, sest jõud on kassin. Noh, selle pärast ei ole ma ka julgenud veel niisuguste armastuse asjade pääle mõelda. Päälegi," — siin hakkas Marti hää wärisema, ja nagu löi tal punaseks, "päälegi on see neitsi, kelle fuju wähest ilma minu tahtmata mu waimu ees seisab, nii tõrjes ja kätte saamata, et mul ialgi lootust ei ole, et ta minu omaks wõiks saada." Nende sõnade juures tõstis Mart silmad täis hiilgust Anu pääle.

"Wõi nii," ütles Anu pikkamisi ja löi ka ise palesti tuli-punaseks. "Siis sul juba üks on, kelle pääle sa oled mõelnud. Kas tohin mina ka selle õnneliku tütarlapse nime teada saada, kes on jõudnud sinu südames niisugust armastust äratada?"

"Miks pärast ta siis nii õnnelikuks on nimetada?" küsis Mart imels pañnes.

"Selle pärast, et ta sind on enese poole tõmmanud, ja kes seda on jõudnud teha, see peab õnnelik olema, sest sina oled mees, kellele kõige parem naene wõib osaks saada," ütles Anu kiites. "Waesus ei tähenda midagi, südame häämus ja mehe tublidus on ülem asi; kui mehel seda on, siis wõib ta ilmas läbi saada, ja sinu juures on seda leida."

"Toho, Anu, sa hakkad ju mind üena häbistama, kui sa nii palju mind meelitad ja mulle mett moffade wabele määrid," wastas Mart Anu otsa waadates. Nagu oleks tal raskesti südame päält maha langenud, nii rõõmsaks sai ta Anu sõnade üle, ehk küll see kiitus tema kohta ta silmas liig oli. Ta küsis Anu käest tasase hääle ja ella wiisiga: "Kas lubad, Anu, et sa mitte pahaks ei pane, kui ma sulle ütlen, kes see neiu on?"

"Miks mul asja oleks seda pahaks panna," ütles Anu lahkesti.

"Noh siis tahan sulle seda awaldada," wõttis Mart kindla häälega aga wäga armsa wiisiga sõna. "See neitsi oled sina ise. Ma palun sind südamest, ütle mulle, kas sa tahad üks kord minu naeseks saada, kui mul wõimalik on ühte elukohta enesele muretseda? Kas sa wõid ennast minuga ära kihlata ja minu pruudiks saada? Kas sa wõid mind oma täiest südamest armastada?"

Anu oli uueste weripunaseks saanud näost, aga ta ei lõõnud ometi mitte filmi maha, waid wastas niisama kindla meele ja häälega: "Jah, Mart, ma tahan hää meele ja täie hingega sinn abikaasaks saada. Ma ei tea küll veel mitte, mis mu isa sest arwab, aga seda tean ise, et iga hästi mõtleja laps ise enese tulewa elu seltsimehe peab wälja walitsema ja et ses asjas teda keegi ei tohi sundida."

"Jah, sa wõtad mind wasta, sa armastad mind, sa tahad

mind," õiskas Mart nõnda, et mets, mis tee ääres oli, wasta tõlas. "Aga nüüd wõin ka sinu käest musu saada, eks ole tõsi?"

"Ja muidugi," wastas Anu natuke hābenedes, "mina olen ju nüüd Jumala ees sinu pruut."

Suure palamusega wõttis nüüd Mart Anu kaenlasse ja andis talle südamest suud. Metsa puud ja Jumala film oliwad selle tihluse tunnisemehed.

Mõlemad oliwad wäheajal juba kodu ligi jõudnud, mis metsa salga sees seisis, sest see mets, kus sees Mart oma armastust Anule awaldas, oli Anu isa koha järele. Marti wanemate sauna urtsit seisis selle tee ääres, kust Anu pidi mõõda minema. Kui mõlemad oliwad sauna õue wārawa alla jõudnud, lahustiwad nad sāl suuandmisega teine teisest āra, mõlemate südamed tās rōõmu, et ei jõua rāatidagi.

Kui Mart tuppa astus, mis ehl küll waewaline ja waene aga siiski puhas ja koristatud oli, tuli talle esite ema ulse pāāl wastu ja küsis kohe, kui ta Marti otsa oli waadanud: "Kuule, Mart, mis sulle tana kiriku teel on juhtunud, et sa nii nagu ümber muudetud oled?"

"Mis mulle siis peab juhtunud olema, ema?" ütles Mart esite salates.

"Ega mina ei tea," wastas ema, "aga seda ma näen su nāost, et sulle midagi on juhtunud. Sa ei ole mitte nõnda, nagu sa iga pāew oled, waid hoopis rōõmsam, rahutum ja punasem, ja su nāgu on nagu āra seletatud: ütle, Mart, mis õnnega oled sa kofu juhtunud, sest nāha on, et see kurw ast mitte ei wõi olla."

"Mis teil siin on?" küsis nüüd isa, kes ka kambrikesest tuppa astus ja ema wiimased sõnad oli kuulnud.

"Ei midagi, ma tahtsin üksnes kuulda saada, mis Martile on teel sündinud," ütles ema, "temal oli tuppa astudes imelik nāgu, nagu ma seda ial eēne ei olnud näinud. Kuule, Mart, kas üfšipāini kodu tulid kirikust, wõi oli sul seltsi ka?"

"Üfšipāini ei tulnud ma mitte," wastas waitse hāālega Mart.

"Kes siis sinuga ühes tuli?" päris ema terawal meelel edasi.

"Pere Anu oli ka kirikus käinud, ja mina sain temaga

teel kofu ja tulin ühes temaga kuni kodu," wastas Mart natuke punasets saades.

"Kas teisi inimesi sugugi ühes ei tulnud?" küsis ema weel.

"Ei tulnud, meie olime kahekesi," wastas jälle Mart.

"Mis asja wõis sul ometi pere Anuga sündida?" uuris ema ifka terawamalt järele ja waatas filmitsedes poja otsa.

"Noh, kui te just seda teada tahate," wõttis poeg sõna, "siis wõin ju teile ütelda, et midagi on juhtunud, aga see ei olnud mitte paha asi, ja pean ta esiteks weel oma saladuseks pidama."

"Poeg, sul ei pea midagi salaasja oma wanemate ees olema," ütles nüüd isa. "Kui see pāālegi paha asi ei ole; siis wõid ju meile seda kohe ütelda. Tead ju küll, et meie üfš sinu kasu nõuame."

"Noh, üts ta kōif," ütles Mart wiimats wiivitades, "siis tahan teile seda ütelda: Ma olen tana pere Anule oma armastust awaldanud, ja tema on seda wasta wõtnud. Ta lubab, nii pea kui mul wāhe wõimalik on pulme teha, minu naesets saada. Mis teie sest asjast arwate?"

"Liāh, heldekene," kiljatas ema tās imetspanemist, "mis sest asjast peab arwama! Kes sinule waelele saualiste lapsle peretūtart annab! Kus sa selle otsaga lähed, Mart! Jāta see lootus tühja! Ei sest tule midagi wälja."

"Dota, ema, las' ma kõnelen ka," wõttis isa wagusalt sõna. "Armas poeg, ma pean sulle tunnistama, et sa ühe wāga hāā ja tubli naesterahwa omale oled walitsenud; paremat ei ole siin ümber kaudu kufgil leida, ja meie poolt ei saa sulle midagi keeldust ette pandud, kui sa seda armast neiud omale tahad saada. Aga kõige suurem takistus tuleb sulle wist peremehe poolest, sest ma ei arwa mitte, et tema nii hāā meelega oma tüttre waele sauniku pojale annab, kui sa ka natuke koolitatud oled. Toona, kui temaga koos olin, siis ta küsis koguni pool pilgates sinu järele: "Noh, mis siis sinu koolitatud poeg teeb?" Kas ta ifka weel sinu juures on? Kas ta weel ifka unsi, ilmalikka ja jumalafartmata raamatuid ja zeitungisid loeb?" Waat', nii küsis ta. Sa näid tal nagu ofas filmas olewat, usu mind, ehl sa küll midagi temale ei ole paha teinud."

„See mõib küll nii olla, aga mina ei saa sest aru, mis tal sest nii kade meel on,“ ütles Mart isa sõnade peale.

„Aga seda mõin sulle ütelda,“ lisas isa juure, „et Anu küll sulda wäärt tüdruk on. Alati on ta lahke ja helde mu wasta olnud. Kui Anud ei oleks olnud, siis ei oleks meie wist ka meie endist maatükkest enam kätte jäetud, sest peremees oleks ise ära mõtnud, aga Anu seisis selle eest, et ta seda mitte ei teinud. Selle pärast armastawad teda wäesed inimesed ümber ringi, sest ta aitab ja tööstib, kus tal wähe võimalik on, ja võimalik on tal see, sest ta on rikka mehe ainus tütar ja südamest hää ja helde inimene nagu ingel.“

Wana mees oli üsna täis waimustust saanud Anud kiites, ja Wardi süda hüppas sees, et tema pruuti isa nii täie suuga kiitis, teda koguni ingliski nimetas, ja see ingel pidi kord tema omaks saama, sest ta oli ju seda oma suuga lubanud. Wardi filmanägu hakkas uueste rõõmust hiilgama. Armastaw süda ei küsi esimesel filmapilgul sugugi tatiistuste järele, waid on rõõmus, et ta üleüldse armastab ja et armastadaw inime kiidetaw on. Mart palus nüüd weel wanemaid, et nad sest asjast kellelegi sõnast ei räägiks, mis need muudugi juba ise tarwis arwastawad olewat. — — —

Waatame nüüd ka Anu poole, kuida tema käsi käis. Tema läks ka kodu, kus isa teda wasta wõttis ja oma juure kutsus:

„Tule nüüd siia Anu ja jutusta mulle, mis õpetaja jutluses ütles,“ ütles ta oma tütrele, kes muudugi warsti sõna kuulis ja jutluse nii hästi ära jutustas, kui talle just oli meele jäänud. Aga jutustamise ajal sai ka Anu isa pea aru, et Anu mitte nii hästi oma asja ei teinud, kui see wähest enne oli sündinud, ja peagi küsis isa tema käest:

„Kuule, Anu, mis sul täna wiga on, et sa mitte nii ei ole, kui sa enne ikka oled olnud? Su mõtted näitse koguni laiali olewat; kust see ometi tuleb? Seda ma ei ole ial enne sinust näinud.“

Anu jäi esite wiivitades wait, sest ta ei julgenud ju seda asja sugugi isale jutustada. Wiimaks ütles ta natuke wärssew häälega: „Oh, see ei ole midagi, mul sai teel natuke palaw, sest ep see tuleb, muust midagi.“

„Ei ma seda mitte usu,“ ütles isa, „et see üffi sest tuleb; sinu mõtted on wist ikka mujal. Ütle mulle, kas sa üffipäini mõi mõne teise selfis kodu tulid firikust?“

„Ei tulnud üffi,“ wastas Anu ja nägu löi enesel wäga lõkendama.

„Kes siis ühes sinuga tuli?“ küsis isa ikka elawamalt.

„Sauna Mart sai minuga teel kofu, ja et meil üks tee oli, siis tulime ühes, seni kui kodu jõudsime,“ kostis tütar.

„Sauna Mart?“ küsis isa ätitselt ja walju häälega, „see meie saunamehe koolitatud poeg? Wõi temaga tulid! Ma ütlen sulle, Anu, hoia ennast tema eest! Tema on üks teiste inimeste eksitaja. Mete õpetaja berra ütles seda. Tema loeb ilmalikka ja jumalakartmata raamatuid ja zeitungisid ja wõtab omale nii palju julgust, et ta koguni wähest õpetaja jutluste üle kohut mõistab; kuida tohib niisugune noor mees seda teha? Mis ta on? Muud midagi kui wäese sauniku poeg, ei kodu ega kohta kugil! Õpetaja berra ütles küll, et ta libelkonna-koolis esimene õppi ja tark priis olnud, aga pärast on ta õigelt teest ära eksinud ja oma kooliwanemate ja õpetaja wastu tänamataks saanud. Ta käib wähest linnas ja mujal niisugustes selfides, mis koguni ilmalikud on, ja Jumala sõnast ei ole talle küüalt. Ta käib ka tihti niisuguste meestega ümber, kes Sakste wastased on. Need mehed ei olla enam usklikudgi. Waadatu ta parem, et ta omale ametit ja teenistust leiab, aga ärge pidagu niisugust pool-hulguse elu.“

Anu oli nende sõnade ajal, mis tema isa suust tuliwad, wähest tulipunaseks, siis jälle kahwatuks läinud. Reist sõnadest nägi ta selgeste ära, et tal wäga raske saaks olema, Marti, kelle pruudiks ta ennast Jumala ees oli lubanud, päris omaks saada. See tundmine oli temale hirmus walus. Tema isa, kes teda armastas, oli selle läbi peaaegu tema wastaseks saanud. Siiski ei tahtnud ta oma peigmeest mitte nii waha nime alla jätta, waid nii palju tema eest seista kui wähe võimalik.

„Mart ei pea mitte hulguise elu,“ ütles ta isale. „Sa tead ometi isegi, et ta oma wanemate armas poeg on, nende juures elab ja nende eest hoolt ja muret kannab, sest et nad juba

wäga wanad inimesed on. Et ta uuemaid raamatuid ja zeitungisid loeb, ega ta selle pärast veel jumalakartmata ei ole, ja et ta wabest seltsides läib, kus meie sündimise ja emakeele eest hoolt kanta, see ei ole ka veel kellegi paha töö ega asi, ja on minu arust üsna õige, mille üle ei peaks keegi pahan-dama. Oma kooliwanemate wasta ei ole ta ka tänamataks saanud, seda ma tean täieste. Ka ei ole ta kellegi Saksa wastane; kui tema ennast Gesti meheks ja oma rahwast rahwaks ja ennast selle rahwa liikmeks, kui ta seda rahwast, selle liige ta on, niisamasuguseks ja niisama auusaks, üle sõnaga niisama-suguse auu wääriliseks arwab kui Saksa rahwast, siis ei mõi ju teda veel kes teab kui suguseks pabaks inimeseks eht ekst-tajaks pidada. Et ta waele saunamehe poeg on, selle wasta ei mõi ta midagi parata, ta ei ole iseennast mitte selts loonud, mis ta on. Inimese südame usu üle mõib üksi Jumal kohut mõista.

Anu jäi wait. Imeks pannes ja jubmilt, laiade silmade ja pärani suuga oli selle kõne ajal isa oma tütre otse waa-danud, nagu ei usaldaks ta oma kõrwu mitte, kas tõeste niisugused sõnad tema tütre suust tulewad. Wiimaks ütles ta:

„Ütle, Anu, kes Jumala pärast sind nii on pannud rääkima? Su silmad põlewad ju üsna, ja sa kõneled ju nagu raamatust ette. Kes on sind nõnda õpetanud rääkima? Wiist Mart ise kiriku teel! Hoia, hoia ennast tema eest, ma ütlen sulle seda teist korda. Mis olete teie teel teine teisega rääkinud, et sina nüüd kui kiwi ja rauda tema eest seisad? Õpetaja ise ju ometi ütleb, et ta eksiteele on sattunud, kas sina siis seda tahad paremine teada? Õpetaja ütles, et nüüd uuel ajal on maarahwa seast üks selts mehi üles tõusnud, kellest midagi hääd ei mõi loota, sest et nad kellegist ei pea hoolima. Neid peab noorteks Gesti lasteks hüütama, ja meie saana-Mart on ka üks nendest meestest.“

„Mina ei tea niisugustest meestest midagi,“ wastas Anu kindlalt, „aga kui nad kõik seda sugu on, nagu meie saana Mart, siis ei ole nad mitte sandid inimesed. Õpetajad ei ole ka muud kui nõrgad inimesed, ja kui meie õpetaja Marti eksinud inimeseks nimetab, siis ei usu ma seda mitte; ta ei ole wiist Wardiga ialgi rääkinud, niisama wähe kui sina isegi,

kus ta seda mõib teada? Muudugi olen ma Wardiga kiriku teel niisuguste asjade üle juttu ajanud, aga ma leidin, et minu mõited selle poolest temaga üsna ühte kofku sündiswad.“

„Kas ta ka jutluse üle sinuga on kõnelenud?“ küsis isa, „kas ta on julgenud seda teha?“

„Jah, ta kõneles minuga mõndagi selle üle,“ kostis Anu, „aga mina küisin tema käest seletust õpetaja sõnade üle. Mina ei leidnud tema sõna des midagi paha.“

„Mis sõnade üle küsidsid ja siis tema käest seletust?“ päris isa järele.

„Õpetaja ütles,“ wastas Anu, „et meie rahwas olla tänamataks saanud oma endiste häätegitate wastu, kes neile riski usku ja haritud elu on toonud ja tabta liig kõrgelle üles miina, kõrgemalle kui tiiwad ulatawad. Mina ei saanud neist sõna dest ja mitmest muust nende jarnast mitte aru ja küsin teel Wardi käest seletust.“

„Ja mis ütles Mart?“ nõudis isa rahuta ja karsitu näoga.

„Mart seletas seda nõnda ära,“ andis Anu wastuseks, „et Sakslased on siia ristiusku toonud, selle eest peab neile tänulik olema, sest et nad seda nõuawad. Seda ei olla aga wajagi, sest et ristiusk ja waimuharimine ka ilma nende abita oleks siia tulnud. Ka on Sakslased selle eest, et nad ristiusku siia tõiwad wälja küllalt saanud, tänu ei olla enam waja. Meie kohus olla Sakslastele hääd, truud ja rahulised naabrid nende kõrwal, mitte nende all, olla, muud ei midagi.“

„Sina nurjatu laps,“ kartses isa õige paha meelega. „Eks sa näe, mis pahu õpetust sina juba selle kurja noore-mehe käest oled kuulnud! Kas ta ei ole päris ekstaja! Muudugi peame Saksa selle eest tänama, et nad meile ristiusku tõiwad ja sellega ka hinge õnnistust. Meie õpetajad on Jumalast walgustatud mehed, kelle sõna peab kuulma. Mis nemad üt-lewad, see on selge tõsi. Meie maa-inimesed oleme ju selts loodud, et nende tahmist peame tegema ja Sakslaste meele järele olema. Nüüdsel ajal tahab ka ilm kõrgemalle lennata, kui tiiwad kannawad õpetajal on ses asjas üsna õigus. Nüüd peab juba asi nii kangel olema, et juba talu-inimesed lasewad oma lapsed nii palju koolitada, et nad mõiwad õpetajateks eht

tohtriteks, keeletarladeks ehk muuks ametimeheks saada, aga mis õpetaja see on, kes ise talupoja sugust on wäljatunud! Ega tema wõi herra olla, weel wähem kiriherra! Saksas sugust üksi sünniwad herrad, aga mitte maa sugust."

"Ära paha! pane isa," wõttis Anu sõna eneselle, "aga mina olen ses asjas koguni teises mõttes. Selle wasta ma ei seisa, et õpetajad targemad on kui meie talurahwas, sest nad on hoopis rohkem õppinud, enam haritud ja koolitud. Et nad aga nõnda on, et kõik, mis nad ütlewad, tõsi on, et nad sinu aru järele effida ei wõigi, see ei ole wõimalik. Ka ei ole meie Gesti maa rahwas mitte jels loodud, et ta Sakslaste tahtmist peab tegema, waid jels, et ta Jumala tahtmist see on õigust peab tegema. Wiimaks ei ole Jumal ialgi üksi Sakslastele woli annud herra olla. Igauks maarahwa seast, kes seda jõuab, wõib niisama herra olla. Iga saunamehe poega teeb suurem õppimine ja ülem harimine niisama herraks nagu seda, kelle wanemate wanemad mitmest põlwest saadid herrad oliwad. Selle pärast on ka need mehed, kes Maa sugust õpetajaks, tohtriks, keeletundjaks ehk muuks studeeriwad, niisamad auusad ametimehed kui teised, kes Saksas sugust on."

"Ikka sa räägid minu wasta," ütles isa hoopis paha meelega, "nüüd näen küll, kui wäga sind sauna Mart on juba effitanud. Ma pean tema ja ta wanemad wiimaks siit oma lähidalt ära ajama. Sulle aga keelan mina waljuste ära weel Wardiga kofku saada ja juttu ajada."

"Aga isa," ütles Anu pool nuttes, "kui sa seda teed, siis teed sa ülekohut. Mart ei ole kellegi kurjategija, ja tema ja ta wanemad on iga aasta tödga ära tasunud, et nad sinu maa pääl elawad. Mart ei ole ka ialgi mind püüdnud effiteele saata, waid ta on aga ütelnud, mis ma ise oma südames tundsin õige olewat." Wiimaste sõnade juures weeresiwad tal pisarad silmadest.

"Ole wait!" kätatas isa wäga waljuste, "ja nüüd lõpetame jutu! Pea sina aga meeles, mis ma olen sulle ütelnud!"

"Anu, ae," hüüdis waks punane teenija tüdruk Tiit, "Anu, tule, aita lehma lüpsma, kari tahab warsti wälja saata. Tule aga õige pea!"

"Ja jah, küll ma tulen," hüüdis Anu, läks warsti filmi pisaratest ära püklides isa kambriks wälja, wõttis lüpsiku kätte ja läks Tiituga karjalauta lehma lüpsma.

Iga jäi wäga paha meelega kambri ja ümises iseeneses: "Tübi teab, kuida selle Anu meel korraga nii teijeks on saanud. Mul oli üsna tegemist temaga. Pean aga ütleva, et see, mis ta rääkis, üsna sügawaste oli wälja mõeldud. Ja jah, nüüd sel ajal tahab ikka muna targem olla kui kana, aga seda ei tohi mitte lasta sündida." — — —

Mitu päewa läks mööda. Iga ja tütar ei rääkinud mitte palju teine teisega. Anu oli sagedaste kurw, ja filmadest wõis ära näha, et ta tihti pisaraid oli walanud. Mõis pärast ta seda oli teinud, seda on ferge ära mõista. Et ta oma isa poolt luba ei saaks Wardile mehele miina, seda wõis ta selgeste sest jutust ära tunda, mis tema ja isa wahel oli olnud. Ta armastas Marti kõigest südamest, aga sel wiisil oli lootust wäga wähe üks kord teine teise pärast olla. Selle pärast ei üteinud ta ka isale, et ta Wardi pruundiks oli saanud.

Mart ei olnud aga ka mitte laisk. Ta oli wäheajal ümberkaudses kohas mitmel pool käinud eneselle tohta kuulamas. Wiimaks leidis ta naabri-kibellonnas ühe wäikse koha, mis kaunis paraja hinna eest müüa oli. Wardil aga ei olnud palju raha, sest see natuke, mis ta oli wooridega ja tödga jõudnud korjata, ei ulatanud koha ostmises. Ta läks oma endiste kibellonnakooli-wendade juure, kelle seas mitu jõukat meest oliwad. Ehk küll meie Gesti talu peremehed sagedaste nii on, et nad oma sugust wäsemalle mehele mitte nii hõlpsaste ei laina, siiski läks Wardil forda nii palju üles wõtta, et esimese summa wõis sisse maksta. Nõnda sai ta peagi koha omanikuks. Nüüd oli tal wäga häa meel, sest ta wõis nüüd selle pääle mõelda oma armsalle Anule awalikult kosja miina.

Ta wõttis ette Anu seltsis tubliste tööd teha ja hoolitas olla nõnda, et ta pea mõis oma wõlad ja koha ära tasuda.

Terwe nädal läks mööda sest pühapäewast, mil Anu teda oma peigmeheks oli wasta wõtnud, aga ta ei olnud weel kordagi temaga kofku saanud, sest Anu oli temale kirjateise saatnud, kus sees seis, et tal wist raske asi saab olema Anule kosja

tulla, sest et Anu isa selle vastu saab olema. Selle pärast ei läinud ta ka toa juure.

Teisel pühapäeval aga läks Põlluotsa peremees kiriku, ja Anu jäi kodu talitust talitama, sest kodu ei võinud mitte ilma ülewaatuseta jääda. Eht küll isa oli ära keelanud, et Anu ei tohi sauna juure minna ega Mardiga kofku saada, siiski läks ta, kui talitus otsas oli, oma Marti vaatama, selle pärast olla ta omale ju ette oli võtnud, sest teda armastuse sile on kofku sidunud, neid ei wõi teised inimesed mitte enam lahutada, ja kui nad ka libased wanemad oleksivad.

Suure rõõmuga oli Mart teda juba eemalt märganud ja läks talle õue pääle wasta.

„Kas tead ka juba, Ann,“ hüüdis ta rõõmsa häälega, „et mina wahel ajal olen oma peremeheks saanud? Salgu talu, mis siit seitse wersta eemal naabri kihelkonnas seisab on alles üleela minu omaks saanud, ja tulewal nädalil on Jüripäew, siis lähen juba siit ära uude kohta.“

„Wõi nii,“ wastas Anu ka hää meelega, aga sai pääle selle warsti jälle kurwaks, sest ta hakkas selle pääle mõtlema, et isa wist end tema õune wasta seab ja teda Mardile mitte ei lasse minna. Seda märkas Mart ja ütles:

„Ma tean küll Anu, mis sa kurwaks saad. Ja jah, mu armas pruut, siin peame järele mõtlema, mis asi kõige parem on ja kuida meie peame tegema, et isa oma meelt natuke teisendaks. Sina, Anu, tunned ju oma isa paremine kui mina teda tunnen, ütles, mis sinu arust siin kõige parem on teha ja anna mulle selles asjas hää nõu!“

„Hää nõu on siin raske anda,“ ütles Anu ja õhtas õige raskest, „minu isa on niisugune mees, selle meelt mitte nii hõlpsaste pöörata ei wõi, kui ta korra ühe mõtte sisse on saanud. Aga müdugi teada, ei pea meie lootust ära heitma, waid peame teine teisele truuks jääma, nagu õiglase pruutpaari kohus on.“

„Mis tal siis õiete minu wasta peaks olema?“ küsis Mart.

„Mina ei usu mitte,“ wastas Anu, „et ta selle pärast nii wäga sinu wasta on, et ja waene oled, sest ta on eene niisama waene saunamehe poeg olnud, aga ülem asi on, see et

ta sind inimeseks armab, kes ehitsele on sattunud. Sina oled tema arust wäga ilmalik ja jumalakartmata mees, loed raamatuid ja zeitungisid, mis unemal ajal wälja tulewad ja mitte wanameeleliste meele pärast ei ole. Nimelt saab see tema meele wasta olema, et mina, kes tema tütar olen, ühele mehele lähen, kes mitte õpetaja ja muude Sakste meele järel ei ole. Minu isa on kirikherra ja kirikuwõlmöldri herra wäga truu teener olnud, ja see on temale hirmus libe mõelda, et mees, kes jelles asjas temaga ühel nõuul ei ole, tema wäimeheks peab saama.

„Aga mis peame siis meie tegema?“ küsis Mart jälle. „Ea ise ütled, et teine teisele truuks peame jääma. Mina ilma sinuta elada ei wõi ja elades sind maha ei jäta, meie peame nõuu leidma, tulgu asi kust tahes ja kuida tahes.“

„Ja saab ka selle pärast juba ühest tütist meie wasta olema,“ lisas Anu juure, „et tal enesel perenaist waja on. Minu ema on juba pääle kabe aastat surnud, ja ta on leikmees. Ma ei usu mitte, et ta nii pea uude abieluse heidab, eht ta küll alles mees on neljakümnekolmandama eluaasta sees. Mina olen nüüd perenaise asemel, ja seda on tal wäga waja, sest muidu on raske peret pidada.“

„Ja jah, see on õige küll,“ täiendas Mart sõnu, „aga ma arwan siiski, et meil muud nõuu üle ei jõe, kui et sulle kosja tulen. See on kõige parem, saagu siis sest asjast, mis tast saab, wõtku ta mind wasta eht mitte.“

„Seda arwan ka mina,“ ütles nüüd Anu, „tee seda, ja Jumal andku õune, et see forda läheks meie mõlemate kasuks.“

„Aga seda ma eene ei wõi teha, kui ma ise oma koha pääl olen,“ lisas Mart juure. „Sinu isa on päriskoha omanik ja waatab ka wist selle pääle, et tütar mehele saab, kellel oma kindel koht on, eht küll armastawal abielu-rahwal saunaturgas palju õnnelikum elu on kui sel abielu-paaril, kes teine teist ei armasta, suure rikkuse juures.“

„Jah, see on õige küll,“ ütles Anu, „ma tabaksin ka wäga hää meelega sinu abikaasaks saada. Wiimasel ajal ei ole elu minu isamajas mitte enam nii mu meele pärast. Mina tean küll, et mu isa mind kui oma tüdart wäga armastab, aga nüüd

olen mitu korda märganud, nagu hoiaks ta ennaft minust eemalle ja nimelt minewast pühapäewast saadik on ta oles minu wasta wäga külmaks saanud sest saadik, kui mina tema wasta sinu eest seisin. Näitab, nagu ei usuks ta mind enam nõnda nagu enne. Pääle selle näitab ta meie tüdrukut Tiid hoopis enam uskuwat kui mind ja annab mitmed talitused tema kätte diendada, mis minul ütsipäini on õigus talitada, sest et mina perenaese ametit pean. Sa tunned ju meie paksu tüdrukut Tiid. Mina temaga hästi kokku ei sünni ega ei wõi teda sallida, sest et tal ifka nii walelikud filmad pääs on. Mina ei saa sest aru, miks isa nii tema wasta on, ehk küll ta minule midagi paha sõna ei ole ütelnud ega mind muidu kudagi alandanud."

Selle wahel ajal tuliwad ka Mardi wanemad teine teise järele saunast wälja, ja Mardi ema hüüdis juba eemalt:

"Ennäh, toa-Anu tulnud ka meid waatama. Roh, tere ka! Eks te tulge ometigi ka natuke tuppa, miks siis õues teine teisega räägite?"

"Tere tere, Mardi isa ja ema! Olge terwe tuppa kutsu-mast, aga ilm on nii ilus, ja päike paistab nii lahkeste, et wälja jääme."

"Ja jah," ütles isa, "noored inimesed armastawad ifka päewa paistet. Roh, Jumal andku siis, et teile ifka päew paistaks teie elu sees ja et teile õige palju rõõmu elu sees sünniks!"

"Armsad wanemad," hakkas nüüd Mart kõnelema, "teie teate juba, et meil kahel nõuu on eluajaks teine teise omaks saada, ja tulgu meile kätte, mis tahte, kõik tahame ühes kanda ja üks teise rõõmuks elada. Aga meile on seks eluks ka teie õnnistust tarwis. Arge siis keelake seda õnnistust meile mitte, sest wanemate õnnistus finnitab laste koad. Teie õnnistus saab meile kuni surmani suureks troostiks ja rõõmuks olema."

"Meie õnnistust ei keela teile ütski," ütles isa. "Hää meelega ja kõigest südamest anname meie teda teile, armsad lapsed." Ta pani neid sõnu rääkides oma mõlemad käed õnnistades Mardi ja Anu pääde pääle. "Jumal õnnistagu teid niisama, kui meie teid õnnistame. Jumal andku ka, et

sinu isa, armas Anu, peagi oma loa ja õnnistuse teie ühen-duseks teile annaks ja teile teie õnne ühes koos teine teise kasuks elada mitte ei talistaks. Nüüd aga peate veel asja eneste teada pidama, seni kui seda täieste awaldada wõite."

Sedasama soowis ka ema, ja kõigi nelja koosoleja südamed oliwad wäga liigutatud. Anu tänas veel oma tulewaid äia-wanemaid kõige lahkeste eest, siis hakkas ta kodu poole minema, ja Mart läks teda kuni ligi peretoa juure saatma. Lahkumisel ei lubanud ta enne toa juure tulla, kui ta kotsja tuleb ja juba Põlluotsa saunast Salgule läinud olesk.

Gestulewal nädalil oli Jüripäew. Veel enne seda aega läks Mardi isa toa juure ja andis teada, et ta oma seniaegsest saunast wälja läheb oma poja juure Salgu talusse, kus ta teda ühes emaga tahtis awitada põldu harida, et Mardiil mitte waja ei oleks esite wõeraid sulaseid wõtta.

Põlluotsa peremees tegi suured filmad, kui kuulis, et Mart selle lühikese aja sees oma peremeheks oli saanud ja päälegi päriskoha omanikuks. Ta soowis ka omalt poolt õnne ehk see küll natuke külmal wiisil sündis. Meie teame ju, miks pärast see nõnda oli ja kust see tuli.

Jüripäew oli kätte jõudnud ja sellega ka lahkumine Wälja-otsalt. Imelik on niisugune lahkumine ifka. Ehk küll Mardi koht mitte kaugel ei olnud, aga siiski oli ta süda kannis hale sest kohast lahkudes, kust ta oli üleskaswanud ja oma lapse-põlweks elanud. Kui see urtsikute, kus ta oli üles kasunud, ka wäga armetu ja waite oli, siiski oli ta talle armsaks saanud. Lapsepõli on imelik põli. Kui ta õnnelik on olnud, kui ka waene, siis on kõik kallis, mis meid teda meele tuletama sunnib, miks siis mitte see hoone, kus sees ilmale tulime ja noorel põlweks elasime! Siiski oli Mardi süda täis rõõmu, et ta nüüd oma peremeheks yidi saama ja oma armsa Anu ära tooma, kui temale mitte liig sunni talistust tema õnnetele ei panda.

Nõnda tundes ja mõteldes läks Mart oma wanemate seltsis uude kohta, kus palju tööd teha oli. Sääls kohendas ja praxitas ta kõik ära, mis wiisakaks elamiseks waja oli. Elumaja sai peagi paremale korrale seatud, õuepääle ilusaste

puhastatud, aed ära haritud ja tarwis olevad põllutööd ka ära toimetatud.

Poolteist nädalit oli seda wiisi hoolega tööd tehes mööda läinud, kui ühel laupäisel päeval Mart ette wõttis Anu kotsja miina ja teda tema isa käest eneselle pärida. Ta pani hobuse ette ja pühapäewa riided selga, ilus pois, ja sõitis Põlluotsale. Muudugi ei puudunud kotsjawiin mitte, sest pudel portweini hääst sordist wahtis tastust wälja.

Anu oli wäljal kahe tüdrukuga ja ühe sulasega sel päeval kartohwliid panemas. Mardile tee wiis just sest kohast mööda. Juba kaugelst oliwad mõlemad teine teist näinud.

"Jõudu kartohwli-panejatele!" teretas Mart wankrist, ei tulnud aga mitte töötegijate juure, sest ta ei tahtnud oma kotsja nõuu mitte weel ilmsiks saada lasta, ehk ta küll wäga hää meelega mõne sõna nelja filma all Anuga oleks soowinud kõneleda. Anu aga teadis juba muudugi, miks pärast Mart oli tulnud.

"Jõudu tarwis!" wastaswad kartohwli-panejad Mardile teretamise pääle, ja Mart sõitis edasi toa juure.

"Ei tea, miks Mart täna meie peremehe juure tuleb," uuris sulane järele, ja tüdrukud ei teadnud selle pääle midagi ütelda, sest seda neil ei tulnud mõttessegi, et ta kotsja wõiks tulnud olla.

"Ju tal wiist midagi tähtjat asja minu isaga on rääkida," ütles Anu ja punastas ise ära, aga teised ei pannud seda tähele. Nad oliwad selle wastusega rahul ja tegiwad oma tööd edasi.

Põlluotsa peremees Juhani oli Mardile tulemisel just kambri. Ta istus laua ääres, piibli-raamat ees, ja luges Joannese ismutamise raamatust wiimsest päewast ja wiimastest aegadeist. Ta mõtles selle juures, kuida inimese-sugu nüüd ka on hukka läinud, kuida inimesed uuemal ajal enam nii wagad ei ole, kuida nad oma pattusid enam ei kahetse, kuida nad nii ilmalikult on saanud ja ilmalikka asju armastawad, ilmalikka kirjasid ennemast loewad kui waimulikku. Kõik see oli tema meelet ka wiimse päewa täheks. Wiimased ajad oliwad tema armates tõeste kätte tulnud ja inimesed, kui pimedusega löödud,

ei märka seda mitte. Ta mõtles ka oma tütre Anu pääle ja mis ta oli talle ütelnud. Ehk küll juba ligi kolm nädalit sest ajast mööda oli läinud, kus ta Anuga kord juttu, kibedalt juttu oli ajanud, tuli see täna jälle elawalt ta ette, ja ta ei saanud aru, kuida Anu nii oli wõinud rääkida.

"Tere, auustatud Põlluotsa peremees," ütles korraka Mart, kes kambri sisse oli astunud, ilma et lugeja mõtetes teda oli tähele pannud.

Pool ehmatades tõstis peremees pää üles ja oleks peaaegu teretamise wastamata unetanud, aga wiimaks ütles ta ometigi: "Tere, tere."

Teretamisest oli ära tunda, et Mardile just mitte kõige paremat lootust ei wõinud ette kuulutada, sest hää oli õige tül. Mõlemad mehed ei olnud ialgi elus teine teisele midagi kurja teinud ega paha sõna ütelnud, ja siiski pidas Põlluotsa peremees Marti peaaegu nagu mõneks wastaseks. Ta sundis siiski ennast lahke olema ja küsis natukese aja pärast:

"Noh, see peab ometi tähtjas asi olema, mis Salgu peremeest meie poole toob."

"Jah, see on minule küll wäga tähtjas asi ja tänastest viendamisest, kui ta korda läheb, tuleb mulle elu õnn, kui mitte, siis olen wäga õnnetu," wastas Mart tasase ja südameliku häälega, natuke ka arglikult.

"No noh," ütles Anu isa imets poines, "see peab ju wäga imelik asi olema." Ta sõnad näitawad, et ta Mardile tulemisest sugugi aru ega märku ei olnud saanud. Selle pääle ei wõinud ta mõeldagi, et Mart julgeks tema tütrele kotsja tulla. Et Mart juba salaja tema tütre peigmees oli, et saanulised juba oma õnnistuse noorele paarile oliwad annud ja et see kõik Anu enese soowimine ja südamelik tahtmine oli, seda ei arwanud ta mitte hingestagi, sest kuida julges tema endise sauniku poeg, waene mees ja päälegi tema filmas eksi, tema tütre pääle filmi wisata! Natukese aja waitolemise järele ütles ta: "Noh, ütlege siis asi ära, eks näeme, kas wõin soowimist täita või mitte."

Mart lõi natuke kartma, sest see filmapiik oli tulnud, kus ta kõik pidi tunnistama, ehk küll lootust palju ei olnud, siiski

wõttis ta sõna ja ütles: „Ma tuln Teie armastatud ja kalli tütre Anu kätt eneselle paluma. Ma palun siis, et Te meid lubate paari heita, sest et Anu juba ise sellega rahul on ja on lubanud minu abikaasaks olla. Ma loodan ka, et Teie mitte meie õnne wasta ei ole.“

Rahwatades ja juhmilt jäi Põlluotja peremees seisma, waatas püüni suuga Mardi otja. Tal oli, nagu ei wõiks ta oma kõrwu usaldada. Ta ei leidnud esiti mingisugust sõna kõnelemiseks: asi oli talle liig äkitselt ja teadmata tulnud. Wiimaks sai ta poole hingega tungistades hüüda: „Mis see on? Teie soowite minu tüdart omale naaseks!“

„Jah, seda ma soowin küll kõigest südamest,“ ütles Mart nüüd jälle natuke kindlama häälega, „nii palju kui seda olen kuulnud ja Anult küsinud, on see ka tema soowimine.“

Jälle tõusis wäike waheae, sest wanamees ei teadnud, mis ta pidi ütleva. Imelikud mõtted käiswad wist ta pääst läbi, ehk tal ei olnud neid sugugi. Nii palju on tõsi, et nagu mitte niisugune ei olnud, et Mart oleks wõinud temast midagi hääd loota. Selle wahe ajal käis toa ukse. Anu oli wäljalt tulnud tööliste „õhtuodet tooma,“ nagu ta teistele oli ütelnud. Südames aga soowis ta teada saada, kuida Mardi käsi isa juures temale kosja tulles käis. Süda oli tal imelist kartust täis, ja seda wiisi astus ta tuppa. Isa oli seda kuulnud ja armas koe, et see Anu oli. Suure tubinaga jooksis ta ukse juure, mis kambrist tuppa wiis ja hüüdis wälju ja külma häälega: „Anu, tule ruttu kambriisse, mul on sinuga rääkimist!“

Anu tuli kambriisse, nagu isa oli käskinud, ja teretas Marti südamelikult kui ka kartes. Ta tundis oma isa häälest ära, et tal meelepäralt asja kuulda ei saaks olema.

Isa waatas wäljul näol esite wait olles mõlemate otja ja küsis siis pool wihaselt Anu käest:

„Ütle, Anu, kas see on tõsi, et sa oled lubanud selle mehe naaseks saada, kes siin seisab?“

„Jah, isa, see on tõsi,“ ütles Anu kindla häälega, kui ta natuke tunda oli, et ta hirmu tundis. „Ma olen seda juba sel pühapäewal lubanud, kui me teine teisega Mardi

üle rääkime, ja sellel päewal sain ma ka Jumala silma ees tema pruudiks.“

Uueste rahwatas Anu isa ära. Nõnda oli siis tõsi, et tema enese tütar niisuguse eeskata omaks tahtis saada, kes õpetaja ja munde auusate Sakste silma ees armas ei olnud. Ta süda kargas wäga wiha täis. Esite oli ta ikka arwanud, et see weel tõsi ei saaks olema, ja et Anu Marti ometi oma meheks wasta ei wõtaks, aga nüüd nägi ta ära, et see ometi tõsi oli ja et see eeskata koguni tema tüdart saada tahtis. Tema, kes seni ajani õpetaja ja kiriku wõõlmõldri herra silma ees auus mees oli, tema pidi nüüd oma tütre niisugusele andma, seda need oma wastaseks pidaswad. Wibast põle wate silmadega hüüdis ta nii et kammer wasta kõlas:

„Kuda sina, jumalakartmata tütar, julged ühe mehe pruudiks saada enne kui sa minu käest oled nõuu ja luba küsinud? Mina olen sinu isa ja wõin üksi sind lubada mehele minna ehk mitte; seda oleksid pidanud teadma. Jah nii on ilm nüüd hukka läinud; lapsed ei kuula enam wanemate sõna, waid teewad aga nii kuida nende oma lühike mõistus neid juunib ja juhatab: see on wiimse päewa täht, nagu õpetaja herra ikka ütleb. Mis mehe oled sa eneselle walitsenud? Kas ta on tubli ja auus mees igaühe silmas? Ta on ennast eeskatajate ja pilkajate kilda annud, kes kõigest enam ei hooli, mis püha kiri õpetab, kes oma endiste häätegi wasta pa newad, kes kõigi ülemate wasta tänamata on. Kudas julgesid sina seda teha, ja ei ütelnud mulle mitte sõnakestgi kõigest sest?“

Õhmatuse ja kurwastusega kuulsivad Anu ja Mart neid sõnu. Nad ei olnud muidugi palju hääd lootnud isa poolt, siiski oliwad nad nagu rusuks löödud, kui hoop nüüd tõeste oli kätte tulnud. Aga Anu ei olnud mitte üks neist tütarlastest, kes sugugi ei oskaks õigust rääkida ja ennast jumalakartmata lapseks nimetada, kui ta ometi seda ei olnud. Ka teadis ta, et ta armastusega oli alati isa käjud täitnud, ja siisgi pidi ta sõnakuulmata olema. Miks pärast? Selle pärast, et ta ise oma armastuse ja meele järele omale tulewase abikaasa walitses? Ometi ei saanud ta isa wasta mitte too-

reks ega kurjaks, waid ütles labkel ja rahulisel kombel, nagu oleks ta mõni meesterahwas olnud:

„Jsa, ma olen püüdnud sinu sõnakuulja ja wiisakas laps olla, ma olen kõik teinud, mis mul mõimalik oli, mulle on see selle pärast wäga kibe ja walus, kui sa mind korraka sõnakuulmataks ja jumalakartmataks nimetad. Ka tean ma küll, et sinul palju meelewalda on minu üle, kui ma omale meest walitsen, aga seda ma tean ka, et mul enesel kõige suurem sõna on rääkida. Mina olen ise, kes oma mehega pean ühes koos elama, selle pärast peab see mees mulle ka armas olema, muidu ei jõuu ma elu koormat mitte ühes temaga sanda. Sunnitud abielu ei ole ialgi õnnelik, sest mitte need wanemad, kes sunnivad, ei ela abielus, waid see, kes abielusse heidab. Selle pärast peab ka abielusse heitjal esimene õigus olema, ja kui ta teab, et ta mitte kõlbmata meest omale ei ole walitsenud, siis ei ole tal mitte waja enne isa eht ema käest luba küsida, sest minu armates ei keela keegi mõistlik wanem oma last mõistlikul wiisil paari heitmast.“ —

„Ole wait!“ kätatas isa jalga wasta maad lüües; „kas ei ole lugu käes! Jkka tahate teie, lapsed, nüüd targemad olla kui wanemad. Kas sul häbi ei ole oma isa wastu hakata! Wemmalt oled sa ära teeninud, et sina julged seda wiisi siin minule õpetust anda.“

See oli Mardile liig, et Põlluotsa peremees nii wihaseks oli saanud, et ta oma täis kasunud ja koolitatud tüdrit koguni wemblaga ahwardas. Kindla ja mehise meelega ütles ta: „Armas Põlluotsa peremees! Teie tütar on minu pruudiks heitnud, ja selle pärast on minu kohus tema eest rääkida. Anu ei ole mitte enam rumal wallatu laps, keda wembla eht wiisaga peab karistama eht ahwardamagi. Anu on mõtleja inimene, kes teab, mis ta teeb.“

„Pea sina ka oma suu!“ ksisendas tulew äiaisa hoopis ära unustades, et iga wiisakas inime teisele „teie“ peab ütleva. „Kas sina ka kellegi peigmees oled! Waene oled nagu kirikurott, millega tahad naist toita? Kas wõla-alune koht kedagi jõuab ülewal hoida? Sa saadad ju minu lapse hukka! Opetad teda niisama efsiteed kätma, nagu sa isegi teed! Sinu

läbi saab ta niisama ilmalikuks ja tänamataks nagu sa ise, kes kellegist ei hooli, ei jutlusest ega Jumala sõnast ja — ja — —“. Hää! jäi tal kiini ja sõna lubu wiha pärast.

Jga sõna isa suust lõikas nagu nuga Anu südamesse, aga Mart jäi kõige selle juures täieste rahuliseks ja ütles wajasel ja wiisakal kombel:

„Ma palun, ärge saage mitte nii wihaseks, armas pereisa, mina ei ole mitte pahaga Teie juure tulnud, ega Teie mingisugust meelehaigust teha tahtnud. Et mina waele saana mehe poeg olen, ei ole mitte minu süüd, ja kui Teie selle pärast oma tüdrit mulle ei anna ega luba, siis ei wõi mina küll midagi parata, sest mina ei wõi muud midagi lubada, kui auwaste tööd teha ja oma leiba sellega teenida. Aga kui Teie kardate, et mina oma naist niisama ära efsitan, kui ma ise efsitatud olen, siis teete mulle ülekohut. Ma ei ole kedagi püüdnud efsitada ja usun ka, et ma ise efsiteel ei ole. Ma ei ole muud teinud kui seda, mis mu jüda mind sundis. Kui ma olen wabest seltsides käinud, mis mõnelegi meie maal armisad ei ole, siis ei ole ma sääl juures midagi paha mõelnud, sest need seltsid on riigi ülema walitsuse poolest kinnitatud ja lubatud, ja neil ei ole muud süüdi, kui et nad loomulikult wiisil meie Eesti rahwa ja keele harimise eest hoolt püüawad sanda. Meie elu mailmas on kahe poolega: üks pool on waimulik, teine ilmalik. Waimuliku poole harimise paif on kirik, ilmaliku oma on niisugused seltsid, kus sellesuguse waimuharimise kasuks tööd tehtakse. Seda on ka riigi walitsus ära tunnud ja on selle pärast hää meelega luba annud niisuguste seltside asutamiseks, mis rahwa elu kõrgemalle järjele tõstawad. Need mehed, kes seltsides kirja eht muud tööd selle tarwis teewad, ei ole mitte pilkajad ega efsitajad. Teie sülete koguni, et mina jutlusest ja Jumala sõnast ei hooli. See ei ole tõsi, armas pereisa, mina kuulan hää melega jutlust ja Jumala sõna; aga kui ma mõne sõna üle sügawamalt järele mõilen, eht oma armamist awaldan, siis ei ole ma veel ammugi Jumala sõna põlgaja, sest jutluse tegijad ei ole muud kui inimesed. Ka ei ole ma kellegi wasta meelega tänamata olnud. Kes minule on hääd teinud eht meie rahwa hääks kas kirjja

põllul ehk raha abi andmises waimu töö tarwis ohwrid on isamaa altariile toonud, jelle wasta tahan alati tänulik olla, aga nende wasta, kes rohkem on palka wõtnud kui hääd teinud, ei ole waja tänulik olla, waid sest saab küllalt, kui nende hääd ja rahulised naabrid oleme — —”.

„Jäta järele üks kord,“ hüüdis peremees ikka weel wihaselt. „Oled mu tütar küll juba ses asjas koolitanud, sest ta on mulle kõik needsamad mõtted juba ette arutanud, nii et mul tarwis ei ole neid teist kord kuulda. Opetaja herra teab seda paremine, ja mis tema ütleb see on õige. Aga sinule, Anu, ütlen ma, et kõigest sest asjast midagi ei saa. Jäta nüüd sugused tühjad kossamõtted järele kõrwale, mina jels elades luba ei anna.“

„Seda ma ei wõi mitte teha“, wastas Anu tasase aga kindla häälega. „Ma olen Mardile Jumala silma ees oma sõna annud, et ma tema naeseks tahan saada. Seda oma sõna ei tohi ma murda, sest mu süda ei luba seda mitte.“

„Mis pagana jutt se on!“ káratas isa suure hääle ja weel suurema wiha. „Sa pead seda tegema, see on minu tahtmine, kas kuuled seda!“

„Ei, isa, seda ma ei wõi eladesgi teha“, kostis Anu jälle kindlaste.

„Kui sina, nurjatu laps, seda ei wõi teha,“ hüüdis isa hirmjas wihatujus, „siis kasi minu silma eest ja mu majast wälja! Kui sa minu sõna ei kuule, siis ei taha ma ka sind enam oma lapses tunnistada!“

„Oh armas isa“, hüüdis Anu ehmatusega ja paludes, „ära lüka mind selle pärast mitte enesest ära, et ma omale olen oma südame järele mehe wõtnud ja temale sõna annud, mis mind mu süda ja armastus sundis tegema. Ma ei taha ju muud olla kui oma tulewasele mehele truud abikaasa ja sinule ikka hää ja armastaw laps, kes ial sind oma südamest ja armastusest ei taha wälja lüfata. Jumal ise on selle armastuse mu peigmehe wasta mu hinge sisse pannud, selle pärast ei wõi ma teda mitte maha jätta. Ma palun sind kõigest südamest, mõtle selle pääle! Sa oled ju ise ka noor olnud, oled ju ise ka mu õndsalle emale kossja läinud, ja ei ole sind keegi

feelanud. Ära teela siis ka mind mitte õnne leidmast, anna meile oma õnnistus ja ära aja mind mitte majast wälja!“ Nende sõnade juures jooksis Anu oma isa ligi ja tahtis paludes tema jalgade ümber kiini wõtta, aga isa lüftas teda enesest eemalle, läks taha kambri ja löi pöördi! ukse oma taga kiini. Mõlemad noored inimesed jäiwad üksi ette kambri. —

Anu hakkas väga haledaste nutma ja langes pisaraid wäljades tooli päale. „Nii on siis see kartus tõeste tõeks läinud“, hüüdis ta rääkimata kurwalt ja õhkades. „Ta on mind tõeste enesest ära lüfanud. Seda ma ei oleks ialgi arwanud, ehk küll ma teadsin, et ta äkilise meelega on ja sagedaste missetigi ei hooli, mis mitte tema mõttega ühte ei sünni. Oh ma waene, mis pean ma nüüd tegema!“ Ta katkis silmad mõlemate kätega kiini.

Mart oli kurwalt kõrwal seisnud. Ta astus nüüd Anu ligi ja ütles: „Ära pane, armas, kallis Anu, mitte pahaks, et ma ilma tahtmata sulle nii suurt pahandust olen teinud. Ma kardan, et meie nõu siin üsna tühine on. Tead ju küll, et ma jõuka mehe poeg ei ole. Ma ehk ei jõua sulle kõik seda kätte tasuda, mis sa minu pärast kaotad, kui sa minnle naeseks tuleb. Sel wiisil tulen ma wasta tahtmist sinu õnne teele takistuseks ette. Arwa järele, kas see ehk parem ei ole, kui sa mind koguni maha jätad ja mind püüad ära unustada?“

Anu tõstis pää elawalt üles ja waatas põlewa pilguga oma peigmehe otja, siis ütles ta: „Kust see nõu sulle korraga meele tuleb. Jah, nõnda olete teie meesterahwas sagedaste: nii pea kui takistus teel on, siis heidate lootuse ära. Kas me selle pärast oleme Jumala ees teine teisele sõna annud, et seda eimest takistust kartes kohe murrame?“

„Ei ialgi mitte!“ hüüdis nüüd Mart kõigest südamest wasta. „Mitte selle pärast ei räägi ma nii, et ma sind tahaksin maha jätta, waid ma ehk ei jõua sulle kõik seda hääd kätte tasuda, nagu sa seda oled ära teeninud. Aga nüüd on hää nõu kallis. Su isa on ju sind majast wälja ajanud. Mis peab sest asjast saama?“

Anu jäi selle pääle mõeldes kartes wait.

„Armas Anu“, ütles nüüd jälle Mart. „Isa silmad oli-

wad nii kalgid ja waljud, et eoste ta wist küll teist wiisi ei tee. Ma annan sulle nõu: tule mõneks päewaks minu juure, seni kaua kui su isa weel natuke jhtub. Minu wanemad saamad sind rõõmuga wasta wõtma ja sind kui oma tüdart hoidma. Aeg saab pikka mõõda nõu andma ja ehk ka sind oma isaga jälle ära lepitama. Mis sa arwad sest?”

Anu wiitas natuke. See mõte tõeste isamajast wälja minna oli tal wäga raske ja libe. Ta tõusis äkiti üles ja läks taha kambri. Isa oli laua ääres istunud, käd filmade ees.

„Armas isa“, palus Anu kasa isa poole tõstes wäga südameliku häälega, „ära lüka mind mitte enesest ära ja kuula mu palwet, mis mina su ette panin! Ära aja mind mitte selle pärast majast wälja! Ma palun sind kõigest südamest ja hingest.“

„Kas jätad oma jonni järele ja lased Mardi Mart olla?“ küsis isa kowa häälega ja pool pilgates.

„Armas isa“, wastas Anu weel enam paludes, „ma ei wõi mitte seda teha, mis wastu mu süda tõrgub — —“

„Noh, siis mine, kuhu sa tahad ja tee, mis su meelest hääl on“, hüüdis isa jälle ueste wihasse sattudes.

Anu nägi ära, et siin midagi ei wõinud parata. „Noh, siis Jumalaga!“ hüüdis ta ueste nutma hakates isale, tagasi kambri wälja minnes, aga see ei nähtud seda tähele panemat.

„Jah, Mart, ma tulen sinuga ühes, sest ühte kohta pean ma ometi minema ja kusgil õõmaja leidma“, ütles Anu ette kambri astudes Mardile.

Weerand tundi pärast oli Anu oma asjakesed kofku pannud ja sõitis Mardi seltsis kibedaid filmapisaraid walades kodust ära Mardi omanduse, Salgu talu, poole. Kartuhwli-panejatest mõõda sõites hoidis Anu oma nutust nagu warjul. Aga Tiust tüdruk küsis eemalt: „Noh, kuhu nüüd, Anu?“

„Eididan mõneks päewaks Mardi ja tema wanemate uut kohta vaatama“, kostis Anu ennast rõõmsaks sundides, et sulane ja tüdrukud millestgi aru ei saaks. „Jumalaga!“

„Jumalaga“, ütleswad töötelijad ja wanger sõitis edasi. Mart oli Anuga lapse põlwes sagedaste ühes olnud, selle pärast ei olnud see sõitmine nende meelest just mitte ime aga

siiski oli see neile aru saamata, mis Anu just nüüd kewadisel ajal kodust mitmeks päewaks ära läks ja päälegi nii äkiti ja ilma et seda enne oleks ütelnud. Muidu aga oli kõik see asi üksi peremehe, Anu ja Mardi wahel sündinud, ja teegi teine ei olnud sest sõnakestgi kuulnud.

Peremees ise oli näo laua ääres kätte sisse latnud ja istus nüüd hulga aega sääl, ega läinud kuhugi wälja, ja ei pannud tähelegi kui Anu juba ära oli läinud.

(Jutu lõpetus tuleb tulewal aastal).

Kalendri lugejatele.

Ärge pange pahaks, armsad Kasulise Kalendri sõbrad, et jutuga see kord pooleli jäin. Aga mis parata, kui ruum ei luba, ehk küll isegi hää meelega ära ütlesin, kuida Mardi ja Anu käsi edaspidi käis. Peate siis sellega kuni tulewa aastani kannatama. Juba mitu aastat järgi mõõda astun siin tähtsamatust Teie ette, ja selle pärast loodan, et lugejatel minu wastu nii palju kannatust on, et wõiwad kord järke oodata, ehk küll iga aasta olen ühe täielise jutu ära kõnele- nud. Muidu saadan ja soowin kõigile Eesti wendadelle tuhat terwist. — Waheajal olen jälle wäga kangel maal teed käimas olnud ja annan siin kõigile reisilugude armastajatele teada, et ma oma teekonna üles kirjutan ja trükkida lasen. Wõib olla, et mõnel lust on lugeda ja kuulda saada, kuida inimesed ka wõderastes maades elawad ja mis sääl muidu weel näha ja kuulda on. Mis inimene on ise näinud, see on ikka palju lõbusam jutustada ja ka lugeda, kui see, mis muidu kirjades ümber pandakse. Minu tee wiis mind reisides Poola, Saksa, Austria, Italia, Tirol, Baieri, Sakseni, Ungria ja mitmest muust wäiksemast maast läbi, ja olen nendes maades mõndagi näinud, mis ka teistele, kel enestel wõimalik ei ole seda kõik näha saada, teaduse ja lugemise wäärt on. Weel kord kõit- delle terwist! Teie wana tutaw

R. M. S.

Saksa riigi keiser ja aunjärjepärija.

Siin näidavad Kasulise Kalendri lugejad ajawiiteks ka lord Saksa keisri ja tema poja pilti waadata. Saksa keiser Wilhelm I. on meie keisri onu. Ta on väga wana mees, sest ta sündis 22. Märzil 1797. Eht küll noores põlwele teha poolest nõrk, on tal seni ajani väga häa terwis. Noorelt õppis ta hoolega sõjateadust ja tegi enne kui walitsejaks sai mitmed ametid läbi. Noores eas elas ta ka selle sõja ära, mil Napoleon I. aastal 1813 Saksa maa oli oma alla heitnud ja jälle taotanud. 1829 heitis ta abielusse. Preisi riigi kuningaks sai ta 2. Jan. 1861. Tema iseäranis tähtsad ajad olid need sõjad, mis ta 1864 Daani wasta, 1866 Austria ja 1870—71 Prantsuse riigi wasta pidas. Wiimases nimestatud sõjas sündis see, et teda Saksa riikide ja walitsejate nõuul Saksa keisriks tõsteti. See tähtjas lugu sündis Versailles, Prantsuse maa südames. Ses ametis on ta praegu, ja Sakslased armastawad oma halli pääga riigi isa üliwäga. Lapselik wagadus ja häa aga mehine meel on need asjad, mis teda auustama panewad. — Tema kõige wanem poeg ja aunjärjepärija Friedrich Wilhelm on sündinud 18. Okt. 1831. Ta sai häa kaswatuse ja on pärast oma isa tubliste ligi aidanud Saksa riigi üle walitseda ja on ka sõdades üks suurematest ja osawamatest wäe ülematest olnud.

S. Laakmann'i juures on trükitud
ja igas raamatupoosis saada:

Cesti leeli
Reegliid,
kuidas

Rahukohtud

Liimi-, Cesti- ja Kuuramaal

 1881

asutatud saavad.

Seadus
Rahukohtunikest
peale pandavate
trahvide üle.